

Listy

Ročník 31
Cena 30 Kč / 1,20 €

6
2024

SLOVÁKOV A ČECHOV, ktorí chcú o sebe vedieť viac

- Igor Otčenáš – Na plážach Normandie • Peter Cabadaj – Slovenské stopy v životnom príbehu Franza Kafku • Alojz Kontrik – „Boj o Kysuce“ ako súčasť boja o Slovensko • Anna Sláviková – Na veľké osobnosti sa nezabúda • Peter Kozma – Spojené arabské emiráty – stratégia čistej energie • Igor Otčenáš – Slovenská a česká knižnica • Vladimír Dubeň – František Bílek, osamelý autor modlitieb • Mirjana Šišoláková – Hubička (opäť) v SND • Ľuboslav Moza – Eva Mikletičová • Eva Maliti Fraňová – Ako som odkrývala tajomstvá mladého Bajzu • Príloha Študentské listy – Lenka Nguyenová – Vietnamská menšina v ČR •

Výber zo slovenských programov na jún, júl a august 2024

Programy DOMUS SM v ČR, z.s. a SI

6. júna 16 hod.

kino Drahomíra, Karlovy Vary

Premietanie dokumentárnych filmov národnostných menšín na Karlovarsku a práce s dotazníky pro výzkum německého a slovenského jazyka

Pripravil Výbor národnostných menšín Karlovarského kraja a DOMUS SM v ČR.

12. júna 16 hod.

Gymnázium Broumov

Workshop k znění německého a slovenského jazyka na Broumovsku.

Workshop se uskuteční díky finanční podpoře Úřadu vlády.

12. júna 18 hod.

Galéria Slovenského inštitútu

Vernisáž výstavy POZRI, PREŠPOROK!: Od grafickej veduty k fotografickým pohľadom

Srdčne Vás pozývame na vernisáž novej výstavy venovanej vyobrazeniam Bratislavy naprieč storočiami na plátnach stredoeurópskych majstrov v kurátorskej koncepcii Lucie Almášiovej a Patrície Ballx z Galérie mesta Bratislavy.

Výstava v galérii Slovenského inštitútu v Prahe potrvá do 12. 9.

Vstup voľný.

14. júna 19 hod.

Švandovo divadlo

JAKUB A JEHO PÁN. Pocta Denisovi Diderotovi v troch dejstvách (Milan Kundera)

Nepremeškajte hosťovanie Divadla Astorka Korzo'90 v pražskom Švandovom divadle. Jakub a jeho pán. Hrajú: Marián Miezga, Juraj Kemka, Anna Šišková, Pavol Šimun, Tomáš Turek, Róbert Jakab, Sarah Arató, Františka Horváthová.

20. júna 16 hod.

Gymnázium Turzovka

Seminár k pražskej medzinárodnej konferencii o národnostných menšinách – kvalitatívne dotazníky v terénnom výskume a bádanie v archíve o národnostných menšinách na Kysuciach a o ľudových tradíciách

Seminár sa uskutoční vďaka finančnej podpore MŠMT.

6. júla 18 hod.

Rosenfeldov palác Žilina, ul. J. M. Hurbanu 28

Vernisáž troch slovenských výtvarníčok, grafičiek a ilustrátoriek: Daniely Kosovej Šutekovej a Zuzany Mojžišovej Cigánovej žijúcich v Prahe a Dominiky Sládkovej Paštékovej žijúcej v Českom Krumlove.

Uvedené programy pripravené DOMUS SM v ČR sa uskutočnia vďaka finančnej podpore MK ČR, Magistrátu hl. m. Prahy a MŠMT v ČR, ktorú udelili projektom DOMUS SM v ČR.

5. augusta 17 hod.

Zámek Hoštálkovy, Krnov

K histórii Slovákov na Krnovsku. Prednáška PhDr. Heleny Noskovej, CSc. s prezentáciou dokumentov a besedou
Seminár sa uskutoční vďaka finančnej podpore MK ČR.

13. augusta 18 hod.

Galéria DNM, Praha 2, Vocelova 602/3

Vernisáž výstavy slovenskej akademickej maliarky Dany Bellany z fotografií Prahy, Z jedného miesta 2

Prípravil DOMUS SM v ČR vďaka podpore MK ČR a Magistrátu hl. m. Prahy.

Rosenfeldov palác v Žiline,
J. M. Hurbanu 28, 010 01 Žilina
info@rosenfeldovpalac.sk

Pozvánka na výstavu
Na ružovom poli

Daniela Kosová Šuteková Zuzana Mojžišová Cigánová Dominika Sládková Paštéková

PORCELÁN TEXTIL PAPIER MAĽBA

Otvorenie výstavy 13. júna 2024 o 17.00 hod.
Výstava potrvá do 16. augusta 2024

Koncept výstavy je postavený na duchovnom prepojení autoriek. Všetky študovali na Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave, v rokoch 1981-1985 v odbore keramika. Majú teda spoločnú technologicko-estetickú východiskovú pozíciu, preto aj keď každá z inštalácií autoriek je svojtbná, výstava má jednotiacu poetickú líniu.

ÚRAD
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÚCICH
V ZAHRAŇICI

Slovo redaktora

Detstvo a mladosť Jozefa Gabčíka, veliteľa skupiny Anthropoid

Keď 18. júna 1942 zahynul hrdinskou smrťou vlastnou rukou v krypte kostola Cyrila a Metoda v Prahe Jozef Gabčík, mal tridsať rokov. Zrejme už v detstve získaval morálne zásady, odvahu, rozhodnosť a iné vlastnosti, ktoré ho predurčili, aby sa on, Slovák z malej slovenskej obce, stal veliteľom odbojovej skupiny Anhtropoid.

Poluvsie bola a je malebná dedinka, v ktorej už začínajú rozprávkové útvary Slncových skál, vypínajúce sa nad Rajeckými Teplícami. V súčasnosti je Poluvsie súčasťou Rajeckých Teplíc. Dom Gabčíkovcov je posledným domom Poluvsia, ktorý stál pri ceste do Rajeckých Teplíc.

Ako školáci sme koncom päťdesiatych rokov často chodievali okolo tohto domu, ale nikto z učiteľov nám neprezradil, kto sa v dome narodil a prežil svoje detstvo.

Gabčík chodil do obecnej školy v Rajeckých Tepliciach. Tam sme chodili aj my, ale nikto nám nepovedal, že do tej istej školy od roku 1918 chodil aj Jozef Gabčík. Pripomínať tohto slávneho rodáka bolo nepatričné a dospelí to rešpektovali. Krásy Malej Fatry a Slncových skál sa isto podieľali na utváraní družnej a srdečnej povahy Jozefa, veď tu žil do svojich 14 rokov. Potom odišiel do Kovářova pri Milevsku, aby sa vyučil u vzdialeného príbuzného kováčom a zámočníkom. České prostredie mu nebolo cudzie, veď Rajecké Teplice patrili Banskému úradu v Moravskej Ostrave. V Milevsku absolvoval pokračovacia škola.

V roku 1932 sa vrátil na Slovensko, aby vykonal základnú vojenskú službu v Košiciach, v Prešove absolvoval poddôstojnícku školu a bol povýšený na čatára. V roku 1937 sa vrátil domov a pracoval v Žiline v továrni na výrobu bojových plynov. Nadýchal sa ich, skoro oslepol a zanedlho, v júli 1939, ušiel cez Francúzsko a Alžírsko do Veľkej Británie.

Jeho ďalšie osudy, výcvik v Škótsku, velenie Anthropoidu, sú známe. Chceli sme len pripomenúť jeho detstvo, krátku mladosť a skutočnosť, že po roku 1989 jeho pamiatka ožila.

Helena Nosková, jún 2024

Ilustrácia: Dominika Sládková Paštéková

OBSAH

Na plážach Normandie	2
<i>Igor Otčenáš</i>	
Slovenské stopy v životnom príbehu Franza Kafku	4
<i>Peter Cabadaj</i>	
„Boj o Kysuce“ ako súčasť boja o Slovensko	7
<i>Alojz Kontrik</i>	
Na veľké osobnosti sa nezabúda	10
<i>Anna Sláviková</i>	
Spojené arabské emiráty – stratégia čistej energie	12
<i>Peter Kozma</i>	
Slovenská a česká knižnica	14
<i>Igor Otčenáš</i>	
František Bílek, osamelý autor modlitieb	16
<i>Vladimír Dubeň</i>	
Hubička (opäť) v SND	18
<i>Mirjana Šišoláková</i>	
Eva Míkletičová	19
<i>Euboslav Moza</i>	
Ako som odkrývala tajomstvá mladého Bajzu	20
<i>Eva Maliti Fraňová</i>	
Príloha Študentské listy – Lenka Nguyenová – Vietnamská menšina v ČR.....	21

Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Vydáva: Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR v spolupráci s Klubom slovenskej kultúry a Slovensko-českou spoločnosťou
• Sídlo redakcie: Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2 • Číslo 6/2024 pripravili: šéfredaktorka PhDr. Helena Nosková, CSc., tel.: 603 824 370, zodpovedný redaktor a grafická úprava Milan Šmíd, tel. 604 545 555, redakcia – Eva Belzová, Ing. Eva Zajíčková, CSc. • Výtvarná spolupráca: Dominika Sládková Paštéková • Redakčný kruh: Miroslav Brocko, Mgr. Martin Guzi, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., PhDr. Radovan Čaplovič, Toňa Revajová • E-maily: noskova@usd.cas.cz, listy@franklin.cz • Rozširuje DOMUS SM v ČR, Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s.p. • Internetovú verziu nájdete: www.klubsk.net • LISTY vychádzajú vďaka podpore MK ČR a ÚŠZZ SR • DTP: Studio Franklin • Tlač: Tiskárna Triangl • Do tlače odovzdané 27. 5. 2024 • Registrácia vydavateľa časopisu LISTY – Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR: MK ČR E 6584 • ISSN 1213–0249 • Cena jedného výtlačku je 30 Kč/1,20 € • Ročné predplatné 120 Kč prijíma Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR a KSK na adrese redakcie a číse účtu 43-4323110237/0100 • Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú • Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu uvedenia DOMUS SM v ČR a KSK • Foto na titulnej stránke: Pamätník v Tatranských Matliaroch, foto: Peter Cabadaj

Tip Listov na
letnú dovolenku

NA PLÁŽACH NORMANDIE

Pláž Omaha – miesto vylodenia 6. júna 1944

Aj keď titulok naznačuje, že chceme ctených čitateľov nalákať na letné kúpanie a slnenie, nie je to tak. 6. júna 2024 totiž uplynulo osemdesiat rokov od vylodenia spojeneckých armád na plážach v Normandii v severnom Francúzsku. Táto obrovitá vojenská operácia pod kódovým označením Overlord je považovaná za jeden z najdôležitejších momentov v histórii druhej svetovej vojny. Spojenecké vojská pod velením generála Dwighta D. Eisenhowera sa vylodili na piatich normandských plážach – Omaha, Utah, Gold, Juno a Sword a aj napriek ťažkému odporu nemeckých jednotiek sa im podarilo postúpiť do vnútrozemia a začať oslobodzovaciu kampaň, ktorá nakoniec znamenala porážku nacistického Nemecka.

Dnes, osemdesiat rokov po udalosti známej ako Deň D, sú pláže Normandie pútnickým miestom pre turistov z celého sveta, ktorí chcú vzdať hold statočnosti vojakov, ktorí bojovali a zomreli v boji za slobodu. Ak sa aj vy rozhodnete vyraziť v lete týmto smerom a pripomenúť si symbolicky toto výročie, máme niekoľko tipov.

Normandia ponúka turistom širokú škálu pamiatok a aktív súvisiacich s vylodením. Hlavným vylodovacím priestorom bola 6. júna 1944 slávna pláž Omaha. Bolo to vlastne kódové označenie jedného z piatich vylodovacích sektorov. Vylodovanie sa začalo okolo siedmej hodiny ráno. Namiesto očakávaného rýchleho postupu boli spojeneckí vojaci zarazení silnou paľbou z guľometov, delostrelectva a mínometov. Mnoho výsadkových člnov bolo zničených už na pobreží. Vojaci uviaznutí na pláži boli pod paľbou z troch strán. Plán na rýchle prepojenie s vnútrozemím zlyhal a jednotky sa ocitli izolované. Vznikol chaos a zmätok. Až po hodinách ťažkých bojov a za cenu veľkých obetí sa americkým jednotkám podarilo prelomiť nemeckú obranu a pomaly postupovať do vnútrozemia. Na pláži Omaha sa vylodilo približne 34 tisíc amerických vojakov. V prvý deň bojov padlo asi 2 500 Američanov a 1 200 Nemcov. Ďalších tisíc Američanov bolo zranených. Na počesť statočnosti a obetí vojakov, ktorí bojovali na pláži Omaha, je dnes na týchto miestach vybudovaný pamätník, ktorý je centrálnym bodom celého priestoru vylodovania. Každý rok sa tu konajú spomienkové ceremónie. Dnes sa tu môžu návštevníci voľne poprechádzať po jemnom piesku, vykúpať sa, ako aj preskúmať pozostatky bunkrov a opevnení. Je to pokojné miesto, ale jeho históriu stále cítiť vo vzduchu. Pri prechádzke po pláži človek podvedome vníma, čo sa tu odohralo

a že nie je celkom na obyčajnom mieste, akých sú na svete tisícky.

Druhým miestom, ktoré nemožno obísť, je Americký cintorín a pamätník v Normandii, známy aj ako cintorín v Colleville-sur-Mer. Ide o rozsiahly komplex vzdávajúci hold americkým vojakom, ktorí padli počas vylodenia v Normandii a následných kampaní v druhej svetovej vojne. Nachádza sa na útesoch nad plážou Omaha. Cintorín sa rozprestiera na ploche 17 hektárov a je tu pochovaných 9 388 amerických vojakov. Mnohí z nich padli v prvý deň vylodenia, zatiaľ čo iní prišli o život v nasledujúcich týždňoch a mesiacoch bojov.

Ak je už reč o padlých vojakoch, pri prechádzke medzi nekonečným množstvom krížov z bieleho mramoru občas narazíte aj na povedome znejúce české a slovenské meno. Príslušníci československej armády v zahraničí sa síce bezprostredne

Pamätník vylodenia
na pláži Omaha

na vylodení v Deň D priamo nezúčastnili (až v nasledujúcich dňoch sa **Československá letecká eskadra RAF, známa aj ako 310. československá stíhacia peruč**, podieľala na bombardovaní nemeckých pozícií a na leteckých súbojoch nad Francúzskom), zato mená ako Zajac, Klepac, Yedinak, Benda, Benedik, Yesko, Belus a množstvo ďalších dosvedčujú, že v radoch armády USA v oslobodzovacích operáciách v Normandii bojovalo a padlo množstvo našich amerických krajanov.

Ústredným bodom cintorína je pamätník, ktorý tvorí deväťdesiatjeden metrov dlhý múr, v ktorom sú vyryté mená a dátumy úmrtia všetkých amerických vojakov pochovaných v Colleville-sur-Mer a na ďalších štrnástich vojenských cintorínoch vo Francúzsku a Belgicku. Nad múrom sa týči tridsaťsedem metrov vysoká socha orla, ktorá symbolizuje silu a odhodlanie amerických vojakov. V centre cintorína sa nachádza kaplnka, ktorá je miestom tichého rozjímania a modlitieb. V jej vnútri nájdete vitráže zobrazujúce biblické scény a mapy zobrazujúce vylodenie v Normandii.

V pozadí pozostatky prístavu Mulberry

prechádzajúci cez Caenský kanál, spájajúci mestá Caen a Ouistreham.

Most Pegasus zohral v Deň D kľúčovú úlohu. Britské výsadkové jednotky s emblémom okrídleného koňa ho v noci pred inváziou obsadili. Úspešné obsadenie mosta bolo rozhodujúce pre vytvorenie predmostia na vylodenie spojeneckých vojsk na pláži Omaha a Utah. Pôvodný most z roku 1934 je dnes vojenským pamätníkom a ústredným prvkom múzea v neďalekej obci Ranville. Na počesť výsadkových jednotiek a ich operácie bol most v roku 1944 premenovaný na Pegasus Bridge.

Ak by ste už mali vojenskej histórie dosť, okolie normandských pláží ponúka aj krásnu prírodu a ďalšie historické pamätihodnosti. Najslávnejšou je nepochybne tapiséria z Bayeux, ktorá sa nachádza v Múzeu tapisérie v mestečku Bayeux (Musée de la Tapisserie de Bayeux). Toto neveriteľné umelecké dielo pochádza z 11. storočia a meria ohromujúcich 68 metrov na dĺžku a 52 centimetrov na výšku. Tapiséria zobrazuje dobytie Anglicka Normanmi v roku 1066 a je jedným z najdôležitejších obrazových dokumentov a najväčších svetových kultúrnych pamiatok. Tapiséria je zapísaná na zozname svetového dedičstva UNESCO a je považovaná za národný poklad Francúzska. Naozaj by ste niečo také nemali obísť.

Ak máte chuť na výlety, či chcete kempovať, bicyklovať sa alebo len tak relaxovať, môžete to v táboroch a hotelíkoch v dedinách a mestečkách ako Revenoville, Cabourg, Bernaville-Carteret, Deauville a mnohých ďalších. Samozrejماً je ochutnávka tradičnej francúzskej kuchyne v miestnych reštauráciách.

80. výročie vylodenia v Normandii ponúka všetkým, ktorí cestujú hlavne preto, aby spoznávali, príležitosť pripomenúť si hrdinstvo a obeť, ktoré priniesli spojeneckí vojaci za slobodu a demokraciu. Je to príležitosť uctiť si pamiatku veteránov a pochopiť históriu takej dôležitej udalosti. Normandia je miesto, kde sa minulosť stretáva s prítomnosťou a kde návštevníci môžu objaviť bohatú históriu a kultúru tejto oblasti.

Text a foto: *Igor Otčenáš*

Dobový protiletadlový kanón v mestečku Arromanches

Hrob príslušníka 60. pešieho regimentu Louisa C. Klepaca

Asi dvadsať kilometrov od pláže Omaha a cintorína v Colleville-sur-Mer je tretie miesto, ktoré by ste nemali v žiadnom prípade obísť. Je to mestečko Arromanches-les-Bains, na mieste jedného z dvoch umelých prístavov Mulberry B, ktoré boli postavené Spojencami na podporu vylodenia. Nachádza sa tu Múzeum vylodenia známe aj ako Musée du Débarquement. Je to prvé múzeum postavené na pamiatku Dňa D a bitky o Normandiu. Múzeum ponúka komplexný prehľad o vylodení v Normandii a o udalostiach, ktoré mu predchádzali a nasledovali po ňom. Návštevníci si môžu pozrieť 3D simuláciu bombardovania pláží v Deň D, ktorá im pomôže predstaviť si chaos a skazu, ktoré vojaci zažili. Múzeum obsahuje sériu diorám, ktoré zobrazujú rôzne fázy vylodenia, od prvého príchodu vojakov na pláž až po dobytie Arromanches. Návštevníci si môžu pozrieť exponáty, ktoré im priblížia konštrukciu a fungovanie umelých prístavov Mulberry, ktoré boli kľúčové na zásobovanie vojsk počas vylodenia. Múzeum premieta filmy a dokumenty o vylodení v Normandii a o bitke o Normandiu. Návštevníci si môžu vyskúšať interaktívne displeje, ktoré im pomôžu dozvedieť sa viac o rôznych aspektoch vylodenia a bitky.

O niečo ďalej na východ leží jedno z dvoch regionálnych centier Normandie mesto Caen. Nachádza sa tam moderné Múzeum bitky o Normandiu, ktoré ponúka komplexný prehľad o vylodení v Normandii a o bitkách, ktoré nasledovali. Návštevníci si tu môžu pozrieť exponáty, filmy a interaktívne displeje, ktoré im pomôžu pochopiť túto zložitú a významnú udalosť. Kúsok odtiaľ je aj slávny most Pegasus, pôvodne Bénouville. Je to cestný most

*Ikonický spisovateľ Franz Kafka
(3. 7. 1883 Praha – 3. 6. 1924 Kierling, Klosterneuburg, Rakúsko)*

Slovenské stopy v životnom príbehu Franza Kafku

(Venované storočnici
úmrtia slávneho literáta)

Tretieho júna 2024 uplynulo sto rokov od úmrtia ikonického pražského po nemecky píšuceho spisovateľa židovského pôvodu Franza Kafku. Dlhodobou je globálnou módnou značkou, ktorá napríklad zdobí hrnčeky s frázami vytrhnutými z kontextu. Knižné tituly, analyzujúce prozaika zo všetkých uhlov a strán, tvoria mnohonásobne dlhší zástup ako jeho vlastné literárne dielo. Meno Kafka znie v českom, maďarskom, nemeckom, poľskom a slovenskom jazyku rovnako a vari oprávnené tak možno rodáka z Prahy pokladať za jeden zo symbolov stredoeurópskeho regiónu. Integrálnou súčasťou tohto geopolitického priestoru je aj Slovenská republika, čo bolo vedno so storočnicou Kafkovho úmrtia inšpiráciou k bližšiemu osvetleniu slovenských korelácií autorovej biografie.

Zámok Liblice pri Mělníku bol v máji 1963 dejiskom konania pamätnej medzinárodnej konferencie o Franzovi Kafkovi. Kľúčový význam vedeckého podujatia spočíval najmä v tom, že do značnej miery očistilo meno a česť zatracovaného spisovateľa pražskej nemeckej komunity, ktorému zvrátená doktrína socialistického realizmu prisúdila pečať dekadentného tvorca. Práve konferencia v Libliciach zásadným spôsobom oživila interes literárnych vedcov, germanistov a prekladateľov o Kafkov život a dielo. A prečo ju vlastne spomínam? Dôvody sú dva: konferenciu zorganizoval renomovaný germanista slovenského pôvodu **Eduard Goldstücker** (rodák z malebnej oravskej dediny Podbiel), a odznela na nej aj informácia o Kafkovom (dovtedy) málo známom pobyte na Slovensku, presnejšie vo Vysokých Tatrách.

TATRANSKÉ MATLIARE

„Cesta bola vcelku dobrá, až na to, že kufor do Tatranskej Lomnice nedošiel. Vysvetlili mi to hodnoverne tým, že dôjde nasledujúci deň, čo sa aj stalo. Sane ma už čakali, cesta za svitu mesiaca zasneženým horským lesom bola prekrásna, potom sme došli k veľkej, jasne osvetlenej budove pripomínajúcej hotel, ale nezastavili sme sa tam, pokračovali sme v ceste o kúsok ďalej k tmavému, podozrivo vyzerajúcemu domu. Vystúpil som, na studenej chodbe (kde je ústredné kúrenie?) pusto, prázdno, kočiš musel dlho hľadať a kričať; nakoniec príde nejaké dievča a vedie ma na prvé poschodie. Tam boli pripravené dve izby, jedna s balkónom pre mňa, vedľajšia pre Teba. Vstúpim do izby s balkónom a zhrozím sa. Čože je tu pripravené? Zakúrené síce je, ale pec viac smrdí ako hreje.

Franz Kafka na výlete s ďalšími pacientmi vo Vysokých Tatrách; vzadu stojí Robert Klopstock

A inak? Železná posteľ, na nej neoblečený vankúš a deka, dvere na skrini rozbité, na balkón vedú len jednoduché dvere a ani tie nepriliehajú, takže mi to pripadá, akoby cez škáry vietor povieval. Chýžňaná – ktorú vnímam ako súčasť izby, a teda ju neznášam – sa ma snaží upokojiť asi tým, že načo sú mi dvojité dvere na balkón, či nebudem aj tak cez deň ležať vonku a v noci spať pri otvorených dverách. To je pravda, myslím si, najlepšie by bolo zložiť ich vôbec...“ (Fragment z Kafkovho listu sestre Ottle, Matliare, asi 20. 12. 1920)

Unikátne svedectvo o niekoľkomesačnom liečebnom pobyte veľikána svetovej literatúry vo Vysokých Tatrách (18. 12. 1920 – 27. 8. 1921) predstavuje jeho korešpondencia s rodičmi, sestrami Elli, Walli a Ottlou, švagrom Josefom Dávidom, priateľmi Maxom Brodom, Felixom Weltschom, Oskarom Baumom, Robertom Klopstockom a Minze Eisnerovou. Ako pacient zápasiaci s pľúcnou tuberkulózou sa chcel Kafka vyhnúť zamýšľaným rakúskym sanatóriám. Príčinou bol zrejme fakt, že vo Viedni žila femme fatale jeho života Milena Jesenská... V poslednej možnej chvíli teda mení rozhodnutie, o čom svedčí list Maxovi Brodovi, a uprednostňuje Tatranské Matliare (dnes ide o rekreačnú osadu a miestnu časť mesta Vysoké Tatry).

TIE TATRY NIČIVÉ...

Majestátne Vysoké Tatry boli v tom období len krátko súčasťou nového štátu – Československa. Niekdajšiu uhorskú vyššiu vrstvu vystriedala v tamojších hoteloch a sanatóriách nová, takisto solventná klientela. Slováci, žijúci nižšie v dolinách, v minulých

Hrebienok v zime. Vieme, že Kafka počas liečebného pobytu vo Vysokých Tatrách vystúpil na jeho vrchol (1 285 m n. m.)

stáročiami Tatra nenavštevovali a trvalo im dlhšie, kým veľhory v novej republike objavili...

Tridsaťsedemročný Franz Kafka prichádza do Tatier v snahe uniknúť životu a súčasne s úmyslom zachytiť unikajúci život. Ako existenčne dobre zabezpečený pražský úradník nemal problém s financiami. Pôvodne s ním mala pricestovať milovaná najmladšia sestra **Ottla**. Keďže už ale bola vtedy tehotná, obávala sa neznámych končín. Dočasným miestom Kafkovho pobytu vo Vysokých Tatrách bola dnes už nejestvujúca vila Tatra (s chýrnou reštauráciou), ktorá so 43 hosťovskými izbami predstavovala najväčší matliarsky objekt; z aspektu kvalitatívnej úrovne poskytovaných ubytovacích služieb patrilo zariadenie k dobovému tatranskému priemeru.

Po úvodných rozpakoch, chaose a ťažkostiach si Kafka v sanatóriu časom zvykol na skromnú realitu, k čomu prispelo najmä pridelenie lepšie vybavenej (a svetlejšej) miestnosti. Nejednen raz ocenil kvalitu jedla či odbornú lekársku starostlivosť. Tieto zretele sa premietli i do roviny medziludzského spolunažívania. Zatiaľ čo v prvých týždňoch pobytu Kafka vytrvalo ignoroval akékoľvek náznaky spoločenskej komunikácie, neskoršie sa zblížil s viacerými pacientmi, personálom, majiteľmi vily (sanatória) Tatra a liečebnej osady. Za všetky mená spomenieme aspoň budapeštianskeho medika **Roberta Klopstocka**, budúceho renomovaného pľúcneho chirurga, ktorý si s literátom písal aj po jeho návrate do Prahy. Apropo, keď sa Kafka od Klopstocka dozvedel o smrti niekoľkých spoločných matliarskych známych, v liste Maxovi Brodovi doslova uviedol: „... tie Tatry ničivé, tie nelútostné hory.“

MUČIVÉ HALUCINÁCIE

Sestre Ottle v jednom zo svojich tatranských listov Kafka napísal: „Pýtaš sa na priateľov. Zo začiatku som mohol a chcel ostať sám, neskôr to už predsa len celkom nešlo. Od žien ako takých som sa sprvu podľa Tvojich rád držal obďaleč, mňa to nenamáhalo a im to nechýbalo. Neskôr tu však boli istí Česi v nanajvyššom nešťastnom zložení. Traja, ktorí sa ku mne vôbec nehodili – a to jeden ťažko chorý postarší pán, ťažko chorá slečna a jedno, podľa všetkého, nie veľmi choré dievča. Bol tu ešte aj štvrtý Čech, mladší pán, mimoriadne láskavý zvlášť k ženám, príklad

Ukážka autorovho rukopisu (jeho denník)

Tatranské Matliare (dnes rekreačná osada a miestna časť mesta Vysoké Tatry)

nezištnej oddanosti a obetavosti. Tento bol dobrým prostredníkom, ja som bol tým pádom zbytočný, a od včerajška je opäť tu, ale dlhší čas bol odcestovaný, a tak som cítil voči tým trom rôznym spôsobom nešťastným ľuďom isté záväzky. Byť stratený uprostred Maďarov, Nemcov a Židov, všetkých nenávidieť a pritom, ako napríklad tá slečna, byť ťažko chorým, to nie je len tak.“ (Matliare, asi 10. 2. 1921)

Vyššie osemmesačné Kafkove zotrvanie vo Vysokých Tatrách, v rámci ktorého vystúpil aj na Hrebienok, bolo evidentne v znamení bolestného vyrovnávania sa s komplikovaným vzťahom k českej novinárke, spisovateľke, publicistke a prekladateľke **Milene Jesenskej**. Overtúra, čulá korešpondencia, ktorú rozprúdil Jesenskej preklad jeho poviedky *Kurič* (uverejnená bola 22. 4. 1920 v časopise Kmen), vyústila do hlbokého citového súzvuku. Kulminácia nastala v priebehu tvorcovho liečebného pobytu v talianskom horskom stredisku Merano (marec–jún 1920). Chvilami sa vtedy dokonca Kafka pohrával s vidinou možnej vlastnej inkorporácie do bežných ľudských životných kolají. Koncom leta 1920 však dospel k jednoznačnému záveru, že sa stal obeťou svojich mučivých halucinácií, a preto hľadá cesty k ďalšiemu úniku od každodennej reality, jej stereotypných foriem a zákonitostí. Doplníme ešte, že Kafka napísal Milene Jesenskej iba jeden „tatranský“ list. Celý obsah nepoznáme, a tak usudzujeme, že sa list nezachoval.

Zovšeobecňujúco možno konštatovať, že introvert Kafka vnímal chorobu, ktorej v pľúcnom sanatóriu čelil, v zhode s vlastným existenciálnym nastavením osudovo – ako zavŕšenie tragédie...

MAX BROD

Osobitný význam v súvislosti s Kafkovou tatranskou korešpondenciou majú listy adresované dvom ženám – sestre Ottle (dvanásť listov) a Minze Eisnerovej (tri listy). Bezpochyby platí, že táto korešpondencia má najväčšmi charakter literárneho zrkadlenia Kafkovho účinkovania v Matliaroch.

Písomný kontakt so svojím anjelom strážnym, sestrou Ottlou, je zosobnením komunikácie s reálnym svetom a vykresľuje ľudí i tváre života v drsnom tatranskom prostredí. Analogicky ako rodičom, aj Ottle chcel Franz čo najdetailnejšie priblížiť svet a reálie, v ktorých sa momentálne nachádza. Isteže, hlavným cieľom ale bolo rozptýliť obavy a znepokojenie najbližšej rodiny. Uvoľ-

nená, spontánna korešpondencia s mladou Minze Eisnerovou pôsobivo vyžaruje rôzne konkrétne, snové i pocitové asociácie.

Najväčší počet listov odoslal Kafka zo Slovenska blízkemu priateľovi, spisovateľovi, prekladateľovi, hudobnému skladateľovi a neskoršiemu vydavateľovi jeho literárneho diela Maxovi Brodovi. Ich korešpondencia je akýmsi voľným pokračovaním predošlých diskusií a rezonujú v nej hlavne zložité filozofické, existenciálne a private otázky.

TOĽKO POKOJA NA SVETE NIET

„Milá Ottla, už dlho som Ti nenapísal, a to preto, že keď mi je dobre, v lese, v dokonalom tichu, kde vtáci, potok a vietor sú mojimi jedinými spoločníkmi, tak aj ja sa stávam tichým, a keď som zúfalý, vo vile, na balkóne, v lese zničenom hlukom, vtedy nemôžem písať, pretože môj list čítajú aj rodičia. To druhé je, žiaľ, oveľa častejšie, ale aj to prvé sa občas udeje; napríklad posledné dve popoludnia boli také, dnešok už menej. Ale neudivuje ma to, toľko pokoja, koľko ho ja potrebujem, na svete vôbec niet, z toho vyplýva, že človek by ani nemal toľko pokoja potrebovať. Ale už to, že ho tu predsa len občas môže mať, napriek tomu, že je tu všetko nabité do prasknutia a od prvého má byť tá nabitost nabitá dvojnásobne – za to som vďačný a len preto som sa odtiaľto ešte nehol.“ (Úryvok z Kafkovho listu sestre Ottle, Matliare, prvá polovica júna 1921)

Hoci spisovateľ v Tatranských Matliaroch literárne netvoril, jeho nemecký životopisec Reiner Stach uvádza, že vo februári 1921 tu vznikol typický kafkovský text – krátká poviedka známa pod názvom *Odchod* (*Preč Odtiaľto!*). Rozhodne ale nemožno s určitosťou vylúčiť, že krutá tatranská zima, časté snehové víchrice, trýznivý duch Mileny Jesenskej, počiatočná bezradná samota a odcudzenosť nenašli svoju reflexiu v ťaživej atmosfére deja nedokončeného románu *Zámok* (*Das Schloss*, 1926).

Liečebný pobyt Franza Kafku vo Vysokých Tatrách dokumentuje výber z jeho korešpondencie, ktorý uzrel svetlo sveta v hodnotnej edícii Podtatranskej knižnice v Poprade *Tatranské listy* (1997). Súčasťou diela je tiež fundovaný prológ a vyčerpávajúce poznámky k preloženým textom od dlhoročnej odbornej pracovníčky spomenutej knižnice, bibliografky **Ľuby Rusnákovej**. Vďaka iniciatíve **prof. MUDr. Miroslava Mydlíka, DrSc.**, a ďalších zanietých ľudí jestvuje od mája 2001 v Tatranských Matliaroch literátov spomienkový pamätník. Lekár M. Mydlík je vedno s Katarínou Derzsiovou aj autorom odbornej knihy *Tuberkulóza pľúc Franza Kafku* (2021).

EPILÓG

Magická tatranská prírodná scenéria a kolorit napokon spisovateľovi predsa len učarovali. Inakšie by asi nežiadal sestru Ottlu, aby mu u zamestnávateľa (Robotnícka úrazová poisťovňa na Poříčí) zariadila niekoľkonásobné predĺženie dovolenky; vždy totiž rešpektoval rady medicínskych špecialistov ohľadne pokračovania liečby a terapií. Kultový prozaik Franz Kafka strávil vo Vysokých Tatrách vyše osem mesiacov, čo z pohľadu skutočnosti, že žil iba 41 rokov, rozhodne nie je málo. Prostredníctvom bohatej korešpondencie zanechal cenné svedectvo o slovenskej stope vo svojom životnom príbehu a zároveň rozšíril rady osobností svetovej kultúry a umenia, ktoré (na dlhší či kratší časový interval) navštívili Slovensko.

Peter CABADAJ

ZDROJ fotografií: archív autora

„Boj o Kysuce“ ako súčasť boja o Slovensko

ÜDVÖZLET CSACZÁRÓL • Községháza

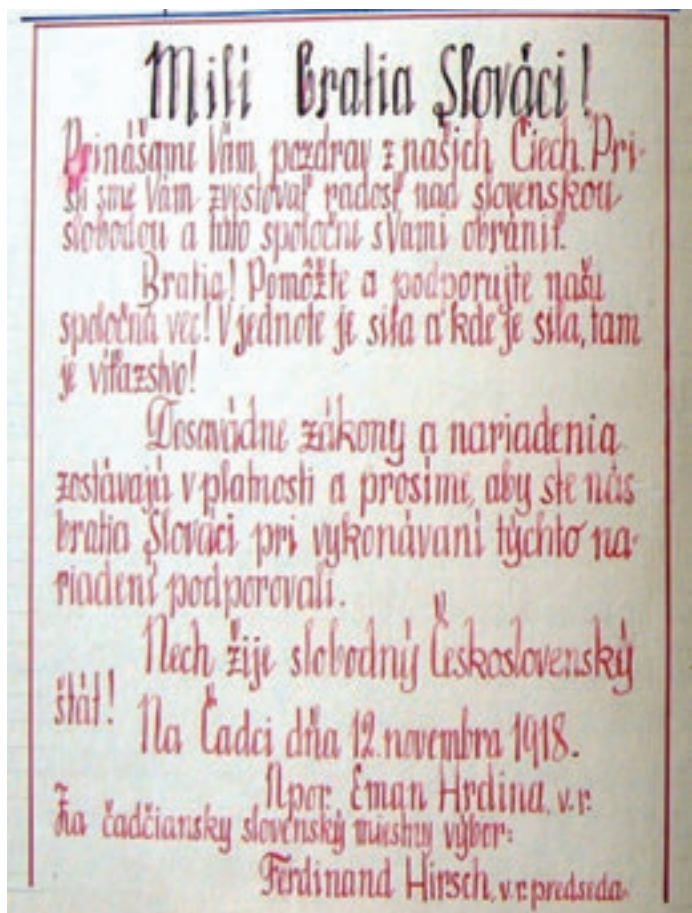
Čadca, obecný dom vľavo,
v strede železničná stanica

Koncom roka 1918 začal boj o Kysuce ako súčasť boja o Slovensko; išlo o sériu ozbrojených stretov česko-slovenských oddielov s maďarskými žandármi a vojakmi, ktoré súviseli s postupným začleňovaním Slovenska do Československa. V Čadci už 7. novembra 1918, počas mimoriadneho zasadnutia Slovenského miestneho výboru, richtár Rudolf Matter pozdravil prítomných v slovenskom jazyku a oznámil im slobodu slovenského národa. V tento deň sa presunula vlakom z Těšína do Čadce silná česko-slovenská vojenská jednotka, ktorej velil nadporučík Šnajder. Prevzala štátne úrady v Čadci a odzbrojila maďarských žandárov (Leitnera, Gondora a Tarnoka) i finančnú stráž a následne ich vypravila zvláštnym vlakom do Žiliny. O 23. hodine prišiel do Čadce jazdecký oddiel nemeckých kyrisníkov. Ubytovali sa v miestnych hostincoch a ráno odišli do Bohumína.

8. novembra prechádzali cez Čadcu nákladné vlaky s vojnovou korisťou, ktorú si viezli nemeckí vojaci Mackensenovej armády z Rumunska. Na železničnej stanici sa podarilo zadržať vlaky s 20 vagónmi, v ktorých boli hlavne jablká a petrolej. V dvoch vagónoch sa prevážala pšenica, ktorú po zrekvirovaní zomleli a odpredali obyvateľom na lístky. Jablká sa predávali priamo na železničnej stanici za 1 korunu za vreco. V ten istý deň v podvečer prišiel do Čadce ďalší oddiel česko-slovenského vojska, ktorému velil nadporučík Eman Hrdina. Dal si zavolať richtára a členov národnej rady, aby im oznámil, že treba zničiť všetky maďarsky písané dokumenty. Po vzájomnej dohode upustil od tohto zámeru a dokumenty boli v jeho prítomnosti uložené v zvláštnej

Makov, v strede železničná stanica, 1. tretina 20. storočia

Zápis v pamätnej knihe obce Čierne

miestnosti obecného domu. Nadporučík E. Hrdina vzápätí vyhlásil vojenskú diktatúru s najprísnejšími opatreniami, lebo posádka česko-slovenského vojska v Těšine dostala správu, že Čadca je nebezpečné miesto. Zároveň oznámil, že všetky zbrane musia byť odovzdané a miestna garda odzbrojená a rozpustená. Bez jeho povolenia nesmela zasadať ani národná rada, ktorá prestala vykonávať svoju činnosť. Aj keď jej členovia boli nespokojní s nastolenou situáciou, riadili sa príkazmi vojenskej posádky. Nadporučík E. Hrdina prikázal richtárovi, aby do dvoch hodín zaobstaral česko-slovenskú zástavu, ktorá bola v jeho prítomnosti vyvesená na stožiar na obecnom dvore v Čadci. 8. november 1918 sa stal medzníkom, keď v meste a zároveň i na celých Kysuciach bola prvýkrát vztýčená česko-slovenská zástava.

Po oznámení ukončenia *Veľkej vojny* (11. novembra 1918) bola na druhý deň zverejnená výzva obyvateľom, aby dodržiavali doterajšie zákony a nariadenia. Podpísal ju predseda miestnej národnej rady v Čadci Ferdinand Hirsch a veliteľ Eman Hrdina. Situácia v Čadci bola relatívne pokojná a stabilizovaná až do 16. novembra, keď železničný úradník Andreides prijal v noci telefonickú správu o príchode početného oddielu maďarských vojakov vlakom zo Žiliny. Ich úlohou malo byť vytlačenie málopočetného a slabo vyzbrojeného česko-slovenského vojska z „maďarského“ územia, lebo 13. novembra 1918 bolo podpísané Belehradské prímerie, podľa ktorého mala byť ponechaná maďarská administratíva na území maďarského štátu až do mierovej konferencie. Preto začali na Slovensko prichádzať maďarskí vojaci a začal sa ozbrojený zápas o územie Slovenska i Kysúc.

Po opakovaní správy a rozšírení informácie, že maďarské vojsko sa pohlo z Krásna nad Kysucou smerom na Čadcu,

si nadporučík E. Hrdina zavolať richtára a oznámil mu, že je nútený ustúpiť pred presilou k Těšinu. Pred odchodom odovzdal zbrane, ktoré odobral gardistom a nasadol s vojakmi na zvláštny vlak. Správa však bola falošná, aby bol dosiahnutý odchod česko-slovenských vojakov bez boja a Čadca i Kysuce ostali bez vojenskej ochrany. Po tomto zistení národná rada znovu povolala členov rozpustenej miestnej gardy, ku ktorým sa pridali ozbrojení navrátilci z frontu. Po jej reorganizácii bol za veliteľa znovuzvolený okresný sudca Dr. Kabina. *Podveliteľmi* sa stali Ján Sýkora a Jozef Murčo. Vzápätí začala garda zabezpečovať poriadok v meste.

19. novembra prišli do Čadce na železničnú zastávku vyhnaní maďarskí žandári, *financi* a dôstojníci a v obecnom dome sa začali radiť o ďalšom postupe s hlavným slúžnym Karolom Schwarzerom, ktorý sa urýchlene dostavil. Po porade, za veľkého kriku a posmeškov, zo stožiara stiahli česko-slovenskú vlajku. Roztrhali ju, hodili do blata a následne pošliapali. Vzápätí vztýčili maďarskú vlajku a zaspievali maďarskú hymnu. Vojakom velil dôstojník Heltai (Heltay). Miestnu národnú radu vyhlásili za nelegitímnu a rozpustili ju. Ešte pred príchodom maďarských vojakov ušli do Veľkej Bytče niektorí jej členovia aj s predsedom F. Hirschom. Maďarskí vojaci sa potom ubytovali v obecnom dome a v hoteloch Klapp-

Pomník Karola Polanského na cintoríne vo Vyskej nad Kysucou, rok 2023

Vojenský barakový tábor v Čadci,
20. roky 20. storočia

holz a Reich. Ozbrojené maďarské stráže začali hliadkovať po meste.

23. novembra prišiel zo Žiliny pancierový vlak „smrti“ s ďalšími vojakmi a členmi žilinskej finančnej stráže pod vedením Köllera, smutne známeho *rekvirátora* v Krásne nad Kysucou. V Čadci k nim pristúpila maďarská vojenská posádka a spolu pokračovali smerom na Makov, odkiaľ dostali správu, že sa tam chystá prejsť na Slovensko česko-slovenské vojsko, ktoré sa sústredilo v Moravskej Ostrave. Prvou obeťou ich streľby z vlaku bol náhodný okoloidúci Jozef Cedza. V Rakovej zastrelili Martina Sihelníka-Šušku a Jozefínu Zbončákovú. Pavla Chabrečka zranili ťažko. Potom pokračovali do Vysokej nad Kysucou, kde vtrhli do hostinca Karola Polanského – „*dobrého národovca*“. Rozkázali si nanosiť jedlo a alkohol. Následne ich veliteľ vyhlásil nad ním rozsudok smrti. Nepomohol ani nárek manželky a malých detí. K. Polanského postavili k stene a traja vojaci doň strieľali jednotlivými dávkami s prestávkou. Po prvom výstrele odsúdený spadol na kolena a prosil o milosť. Nasledovali ďalšie dva výstrely. Keď už bol mŕtvy, uštedrili mu ešte niekoľko bodných rán bajonetom. „*Po tomto chvályhodnom a dôstojnom kúsku dôstojníkov pravdemilovného a kultúrneho národa maďarského, tackajúc sa odišli ku vlaku a divou jazdou dali sa na zpiatočnú cestu, strieľajúc neustále zo strojovej pušky.*“ V Čadci sa zbalili a odišli smerom na Žilinu.

Na druhý deň, 24. novembra, prišli do Čadce iní maďarskí vojaci, ktorým velil major Zsambokréthy. Žiadal vydanie koní, ktoré tu nechali cisárski husári. Po oznámení, že boli rozdelené medzi jednotlivých gazdov na Kysuciach, sa uspokojil s ich výstrojnými súčiastkami. Pretože miestna národná rada nemohla vykonávať svoju činnosť, richtár R. Matter zvolal zasadnutie, aby boli zabezpečené najnutnejšie opatrenia, týkajúce sa najmä zásobovania obyvateľov. Bol vydaný aj prísny zákaz predať jednému zákazníkovi viac ako jednotku tovaru, ktorú určil výbor.

7. decembra nariadil maďarský ministerský predseda Mihály Károlyi, aby do 48 hodín opustilo maďarské vojsko, žandári a pohraničné finančné stráže územie Slovenska, a teda i Kysúc, za stanovenú demarkačnú čiaru. V noci odišli zvláštnym vlakom, z ktorého ešte strieľali cestou do Žiliny. V Čadci vážne zranili službukonajúceho gardistu Karola Crhu. O dva dni prišla do mesta jedna stotina česko-slovenského vojska, ktorej velil štábný kapitán Pavlík. Pridali sa k nim aj námorníci, ktorí prišli do mesta deň predtým pod vedením Kolomana Reháka.

11. decembra bolo na námestie v Čadci zvolané ľudové zhromaždenie, na ktorom mali zvoliť novú miestnu národnú radu. Asi 800 účastníkov zhromaždenia z celých Kysúc zaspievalo národné hymny (slovenskú aj českú). Členmi novej národnej rady sa stali viacerí, ktorí pôsobili v predošlej národnej rade. Za čestného predsedu bol zvolený Ferdinand Hirsch, za úradujúceho predsedu Koloman Reháka a za predsedov Štefan Beniač a Dr. Robert Poradovský. Tajomníkom sa opäť stal Jozef Menkyna. Za členov rady boli zvolení: Ženko Bentsáth, Andrej Bukovan, Jakub Hulita, Ján Harvanik, Ján Husárik, Ladislav Herman, Viliam Janota, Jozef Jurčacko, František Kompánek, Karol Klobucký, František Liščák, Ján Magát, Matej Michalina, Šimon Privara, Ján Privara, Štefan Ptaško, Tomáš Polaček, František Paluch, Jozef Škorvanek a Ján Treskoň. Vo svojich úradoch ostali richtár R. Matter a obecný pokladník Jozef Baláž, podriadení národnej rade. Zhromaždenie bolo ukončené zaspievaním hymnickej piesne *Hej Slováci...* Večer prišiel do Čadce poverenec poľskej vlády Kazimír Bonzabieronski s dôstojníkmi v slávnostných uniformách a s mužmi oblečenými v poľských krojoch. Delegácia prišla agitovať za pripojenie Kysúc k Poľsku. Zdôvodňovali to tým, že v jazyku kysuckých obyvateľov sú prvky poľského jazyka, preto sú predurčení stať sa súčasťou „*mohutnej slavianskej ríše poľskej*“. Predsedníctvu národnej rady za splnenie svojej požiadavky ponúkali vysoký honorár. Návrh poľskej delegácie bol odmietnutý a sľúbená opätovná návšteva sa viac nekonala.

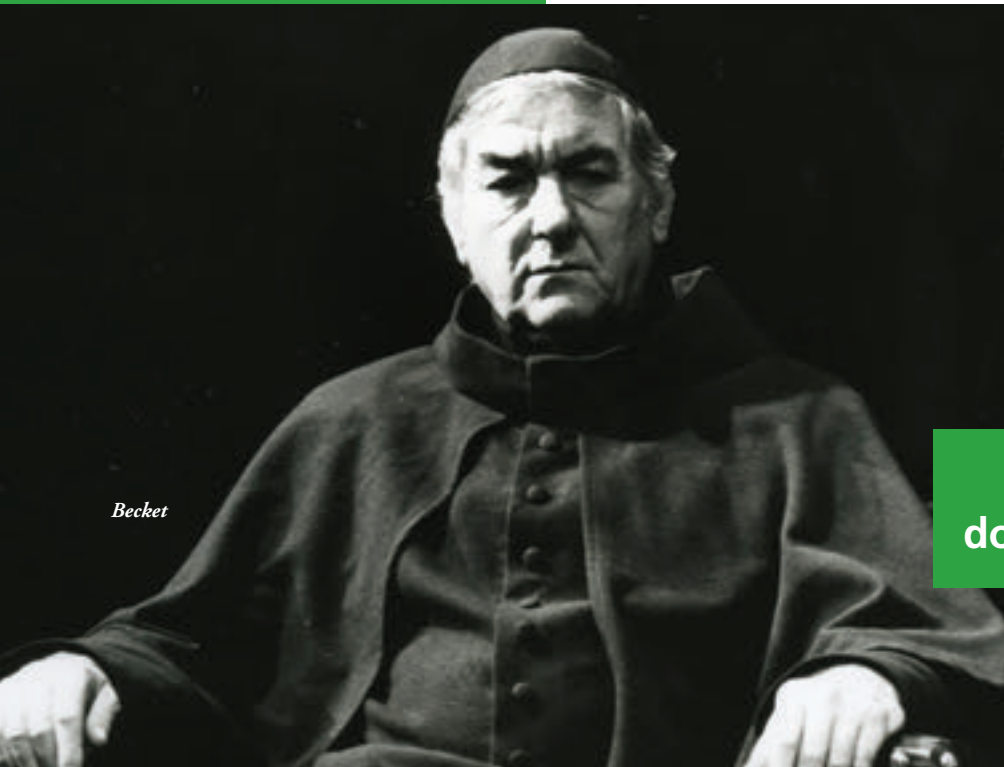
15. decembra 1918 železničný úradník oznámil telefonickou správou, že od Zwardoňa prichádza poľská vojenská jednotka, asi 600 vojakov, s cieľom obsadiť Kysuce. Posádka česko-slovenského vojska v priebehu 24 hodín odišla k Jablunkovu a viac sa nevrátila. Po odchode vojakov sa ukázalo, že to bola opäť poplašná správa. Na udržanie poriadku bola obnovená miestna garda, ktorá si počínala skôr živelne. Pôsobila až do 24. decembra (Štedrého dňa) 1918, keď prišla do Čadce nová česko-slovenská jednotka, ktorej veliteľom bol nadporučík Mazúr. Tým sa skončil zápas o začlenenie Kysúc do novovznikajúcej Česko-slovenskej republiky a v regióne nastal úplný pokoj. Česko-slovenskí vojaci zostali na Kysuciach až do júla 1920.

Text a foto: PhDr. Alojz Kontrík

Hotel Klappholz v Čadci, okolo roku 1918

Na veľké osobnosti sa nezabúda

Becket

Medailón k 90. jubileu doc. Štefana Kvietika ArtD.

Príťažlivým mužným zjavom, nezameniteľným zrnitým hlbokým hlasom, sugestívnymi výkonmi a širokou škálou hereckého prejavu si získal srdcia už v martinskom Armádnom divadle, kde začínal, ale aj počas 35-ročného pôsobenia v Činohre SND v Bratislave (1959–1994).

Stihol tu vytvoriť celú plejádu postáv zložitých a rozporuplných charakterov, na aké sa môže podujať len ozajstný majster hereckého kumštu. Okrem divadelných kreácií sa vryl do pamäti divákov aj celovečernými filmami: Na pochode sa vždy nespieva, Skalní v ofsajde, Boxer a smrť, Havrania cesta, Prípád pre obhajcu, Majster kat, Niet inej cesty, kde stvárnil Ľudovíta Štúra, Medená veža, Hriech Kataríny Padychovej, Skrytý prameň, Kto odchádza v daždi, Červené víno, Tisícročná včela, Sedím na konári a je mi dobre či Tábor padlých žien podľa predlohy románu Antona Baláža, kde si zahral veliteľa tábora. Jeho filmografia obsahuje vyše

40 titulov hraných filmov, k tomu množstvo televíznych inscenácií. Ťuctyhodný počet nahrávok urobil aj pre Slovenský rozhlas.

V spolupráci s publicistom Jánom Čomajom vyšla vo vydavateľstve Slovart (2009) kniha jeho spomienok Život bez opony.

Po Nežnej revolúcii sa stal nezávislým poslancom za Slovenskú národnú stranu a istý čas predsedom výboru NR SR pre vedu, vzdelávanie a kultúru. Ako priznáva, do politiky nešiel preto aby urobil v tejto oblasti kariéru. Kandidoval za stranu SNS ako nezávislý poslanec. SNS ho pri prvých slobodných voľbách navrhla na funkciu prezidenta vtedajšej ČSFR. O kandidatúre sa dozvedel až z rozhlasu, volal mu dokonca sám Alexander Dubček a chcel vedieť, či kandidatúru prijme. Ubezpečil pána Dubčeka, že také ambície nemá a vyslovil svoje rozhodné nie.

I keď je krstený katolík, hlási sa k evanjelickej rázusovskej tradícii. Táto veľká osobnosť nášho národa ho hlboko oslovila svojou celoživotnou filozofiou založenou na princípoch človečenstva, tolerance a ľudskosti, s ktorými žil ako cirkevný, verejný a politický činiteľ.

Herec a pedagóg, v rokoch 1990–1994 poslanec Národnej rady Slovenskej republiky, zaslužilý umelec (1968), ocenený štátnym vyznamenaním Rad Ľ. Štúra II. triedy (2004), poctený označením Osobnosť televíznej obrazovky a zaradením do Siene slávy (2010), pamätnou žulovou dlaždicou na Filmovom chodníku slávy pred Mestským divadlom, predtým Divadlom P. O. Hviezdoslava v Bratislave (2013), ako aj cenou Trebbia za celoživotné dielo ŠTEFAN KVIETIK (1934)

Vojna a mier (1974), Štefan Kvietik (Andrej, knieža Balkonskij) foto Jozef Vavro

sa nedávno dožil významného jubilea – deväťdesiatky.

Viacrát si zahral nekompromisných, až tvrdých chlapov, no ako sa vyjadril, jeho súkromný postoj je síce v niektorých prípadoch nekompromisný, ale tvrdosť v pravom slova zmysle nie je jeho vlastnosťou. V istých situáciách skôr opak.

Pôvodne chcel byť lekárom. Nechce sa ani len v spomienkach vracat' k obdobiu a okolnostiam, ktoré zmenili jeho mladícke sny. Rodičia mali v tom čase nejaký majetok, takže ich zaradili do kategórie kulakov, a tak začal študovať na škole iného zamerania, ako pôvodne chcel. Pri tom všetkom môže hovoriť o niekoľkých šťastných okolnostiach. Július Pántik bol jeho rodák z Plachtiniec, dal mu prvé informácie o štúdiu herectva na VŠMU. Poslúchol ho a išiel na prijímacie skúšky. Na čele VŠMU stál rektor Andrej Bagar, pre ktorého predpoklady talentu a danosti mladého človeka boli viac ako sprevádzajúce kádrové materiály.

Rodičia našťastie mali pochopenie pre tento vážny životný krok, veď sami hrávali v ochotníckych predstaveniach v Plachtinciach.

Po skončení štúdia namiesto vtedy povinnej vojenskej služby nastúpil do Armádného divadla v Martine. Prišiel do vynika-

júceho súboru, čo mu poskytlo šancu pre prvé profesionálne kroky. V súbore pôsobil režisér Dezider Janda, ktorý mu po krátkom čase ako hercovi uveril. Kvietik ho v postavách nesklamal a zaslúžil sa o to, že jeho zverenie dostal angažmán do SND v Bratislave. Po dvoch rokoch teda prichádza do činoherného súboru našej prvej scény.

Vážil si túto ponuku, zvlášť že ju dostal v čase hviezdnej zostavy či už hercov, režisérov, výtvarníkov, ale aj ostatných pracovníkov Národného divadla.

Bratislavskú divadelnú kariéru začal náročnou úlohou Shakespearovho Macbetha. No režiséri ho obsadzovali aj do úloh, ktoré mali úsmevný charakter, ako napríklad hra Gadžovia. Hrali ju na Malej scéne SND a to pomerne s veľkou nadsádzkou. Ľudia sa po celý čas zabávali a smiali, hoci, téma tejto hry nebola až taká zábavná. Bol to skôr smiech cez smutnú dušu.

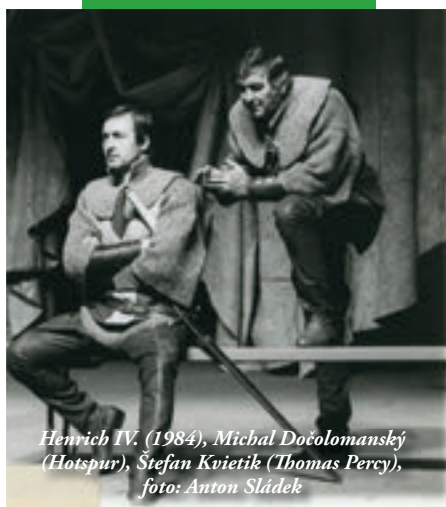
Súčasne s divadelnou kariérou sa mu darilo aj u filmárov. Jeho prvým celovečerným filmom bola snímka Na pochode sa vždy nespieva (1960).

Filmovou hviezdou sa stal po uvedení hraného filmu Petra Solana Boxer a smrť (1962). Ide o príbeh väzňa, ktorého si veliteľ koncentračného tábora vyberie pre svoj tréning v ringu. A či bol dostatočne zdatný v tomto športe? Zvykne sa hovoriť „som vďačný osudu“, ale on bol vďačný aj režisérovi Petrovi Solanovi, ktorý mu postavou Kominka poskytol veľkú hereckú príležitosť a odštartoval jeho filmovú kariéru. Pravdaže, maximálne sa usiloval pripraviť na pravdivé stvárnenie tejto postavy i po fyzicko-športovej stránke. Poctivo tri razy do týždňa trénoval box. Vedel, čo ho čaká. Uvedomoval si, že len dokonalá fyzická príprava mu dovolí v plnej miere a hĺbke zmocniť sa vnútorného psychického sveta postavy. Tejto snahe podriadil všetko – od chudnutia po nezdravé priberanie, aby sa zachovala kontinuita vývoja danej postavy aj z tejto stránky.

Dá sa povedať, že bol dvorným hercom režiséra Martina Hollého.

S osobnosťou režiséra Martina Hollého sú spojené Kvietikove najplodnejšie herecké roky pred filmovou kamerou. Ich vzťah bol prepojený vzájomnou dôverou, toleranciou, rešpektovaním názorov a postojov toho druhého. A tak zákonite vyústil v celoživotné úprimné priateľstvo, ktoré navyše upevnili rodinnými vzťahmi.

Ani v televíznej tvorbe nestál Štefan Kvietik bokom – nezabudnuteľný odvážny barón von Goldring zo seriálu Sám vojak v poli, pracovité a čestný Urban Habdža z Červené-

Henrich IV. (1984), Michal Dočolomanský (Hotspur), Štefan Kvietik (Thomas Percy), foto: Anton Sládek

Cid (1972), Štefan Kvietik (Don Rodrigo), foto: Jozef Vavro

Play Strindberg (1993), Soňa Valentová (Alice), Štefan Kvietik (Kurt), foto: Jana Nemičková

Električka zvaná Túžba (1964), Štefan Kvietik (Stanley), Zdena Gruberová (Stella Kowalská), foto: Jozef Vavro

ho vína, či rozvážny a múdry Samo Pichanda z Tisícročnej včely. Vo všetkých troch tituloch mal možnosť prejať vďaka a vysloviť obdiv k toľkým umeleckým osobnostiam nášho slovenského filmového umenia.

Iba niekoľko dní pred vstupom okupačných vojsk 14. augusta 1968 prevzal Štefan Kvietik z rúk Dubčekovej vlády titul zaslúžilý umelec. Dnes sa takýto titul dosť podceňuje. Nevrátil ho však. Váži si ho, tak ako si váži každé ocenenie, ktoré hodnotí a vypovedá o jeho celoživotnej hereckej práci.

Bol pedagógom na VŠMU a pripravoval poslucháčov herectva na ich budúce povolanie. Prijal túto ponuku učiť na VŠMU z jediného dôvodu – a to bol predovšetkým jeho úprimný vzťah k mladej generácii. Chcel cez svoje skúsenosti ponúknuť informácie o profesii, ktorá naplnila jeho život a sprostredkovať ich tým talentovaným, ktorí sa rozhodli podstúpiť túto ťažkú trnistú, ale krásnu životnú púť. Čiže nebol a nie je mu ľahostajný osud mladých umelcov, ktorí preberajú hereckú štafetu. Uvedomoval si, že jednou z priorít každého kultivovaného národa je vzdelanie a kultúra. Preto by bol rád, keby naši kompetentní mali toto na pamäti, aby sme aj my mohli patriť medzi kultúrne národy. Nádeja sa, že príde čas, ktorý dá šancu naplno uplatniť a rozvíjať svoje schopnosti a talent aj mladej hereckej generácii. Keď učil na vysokej škole, netušil, že raz v jeho šlapajach bude pokračovať vnuk Matúš. Spočiatku sa len nenápadne objavoval v menších postavách, v súčasnosti ho môžu diváci vidieť vo veľkých projektoch. Jednak na javiskách viacerých divadiel, ale aj v televíznych filmoch a seriáloch.

Nášmu jedinečnému hercovi zložitých a charakterovo bohatých postáv Štefanovi Kvietikovi odovzdali na festivale Artfilm v Trenčianskych Tepliciach ocenenie Hercova misia a jeho meno je uvedené na tamojšom Moste slávy medzi najvýznamnejšími našimi i zahraničnými hereckými osobnosťami. Pribudli aj ďalšie ocenenia, medzi nimi Rad Ľ. Štúra. Štátne vyznamenanie pri príležitosti 12. výročia prijatia Ústavy SR si hlboko váži aj preto, že nesie meno veľkej osobnosti slovenského národa Ľudovíta Štúra.

Aj keď ho už dlhší čas nemáme možnosť vidieť na divadelných doskách ani na filmovom plátne, a len sporadicky zo starších záznamov na televíznej obrazovke, diváci na neho nielenže nezabudli, ale v ich priazni ešte stále patrí medzi naše najobľúbenejšie herecké osobnosti.

Majstre, želáme vám dobré zdravie.

Anna Sláviková

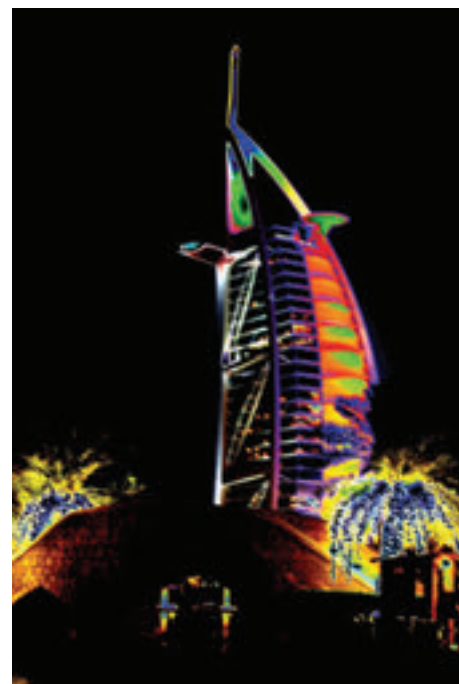

Spojené arabské emiráty – stratégia čistej energie

Spojené Arabské Emiráty (SAE) sú významným svetovým producentom ropy a členom organizácie vyvážajúcej ropu OECD, avšak svoje energetické zdroje chcú podstatne rozšíriť. Rozvoj čistých a obnoviteľných energetických zdrojov je významnou súčasťou energeticky diverzifikačnej hospodárskej politiky Spojených arabských emirátov. Už pred desiatimi rokmi vyhlásili v Dubaji ekologický program „Stratégia čistej energie“ (Clean Energy Strategy) s cieľom zaistiť 75 % podiel obnoviteľných zdrojov na celkovej výrobe elektrickej energie do roku 2050. Hlavnými zdrojmi ekologicky čistých energií sú v SAE dva významné energetické projekty. Tým prvým je stavba najväčšej fotovoltickej elektrárne na svete Mohamed bin Rashid Al Maktoum Solar Park s inštalovaným výkonom 5 000 MW (MegaWatt), ktorá sa začala v Dubaji už v roku 2017, tým druhým je jadrová elektrárňa Al Baraka postavená na pobreží Perzského zálivu v Abu Dhabí.

Fotovoltická elektrárňa **Mohamed bin Rashid Al Maktoum Solar Park** pracuje v Dubaji už od roku 2017, jej súčasný výkon je 1 000 MW a v roku 2030 bude zvýšený na projektovaných 5 000 MW. Projekt tejto **najväčšej solárnej elektrárne sveta** si vyžiadal celkové investície 10 miliárd amerických dolárov a predpokladá sa, že po dokončení bude pokrývať 25 % celkovej spotreby elektriny v Dubaji. Dubajský regulačný úrad DEWA = Dubai Electricity and Water Authority podpísal zmluvu so spoločnosťou MASDAR, podľa ktorej štát bude záväzne nakupovať solárnu elektrinu z nového gigantického fotovoltického parku za 29,90 USD za MWh (MegaWatt hodinu). Už od roku 2012 sú Spojené arabské emiráty sídlom Medzinárodnej agentúry na rozvoj obnoviteľných energií IRENA = International Renewable Energy Agency), v ktorej sa veľmi významne angažujú najmä v medzinárodných investíciách do projektov solárnej energetiky: 50 % projektov agentúry IRENA financuje fond ADDF = Abu Dhabi Development Fund; spoločnosť MASDAR je taktiež významným investorom a budovateľom obnoviteľných energetických zdrojov v zahraničí (Veľká Británia, Španielsko, africké štáty). Agentúra organizuje v Dubaji pravidelné kongresy, výstavy a konferencie v oblasti čistých energií, ktorých sa zúčastňujú tiež firmy z Česka a Slovenska.

Výstavba jadrovej elektrárne **Al Baraka** v Abu Dhabí (v súčasnej dobe sú v prevádzke prvé dva reaktory, každý s výkonom 1 400 MW) sa začala v roku 2012 a postavila ju spoločnosť KEPCO – Korea Electric Power Corporation. Je to tá istá spoločnosť, ktorá aktívne usiluje o účasť i na dostavbe českých jadrových elektrární v Temelíne a v Dukovanoch. Úspech juhokórejskej spoločnosti na vybudovaní jadrovej elektrárne v SAE je nepochybný: **Al Baraka** bola vybudovaná podľa najprísnejších bezpečnostných noriem Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu. Je to prvá jadrová elektráreň v arabskom svete. Po dostavbe ďalších dvoch reaktorov bude mať 4 jadrové reaktory s celkovým výkonom 5 600 MW. Je to nový úspech v energetickom sektore, ktorý odráža schopnosť SAE budovať významné strategické megaprojekty v oblasti ekologicky čistej energie s cieľom zaistiť udržateľnosť vývoja a ekonomický progres.

Súčasťou stratégie ekologicky čistej energetiky je hlavne výhodné financovanie. Preto bol založený finančný fond **DGF = Dubai Green Fund**, s kapitálom 100 miliárd AED (27 miliárd USD), ktorý investorom v oblasti čistých energetických zdrojov poskytuje financovanie za výhodných podmienok. V Dubaji taktiež povolili malým odberateľom používať vlastné solárne zdroje a pripravuje sa zmena súčasných distribučných sietí na tzv. **Smart Grids**, do ktorých by bolo možné napojiť prebytky energií zo súkromných solárnych zdrojov. Dubajská vláda tiež plánuje do roku 2030 prebudovať až 30 000 svojich budov tak, aby znížila

energetickú spotrebu mesta o 30 %. Ide o jednu z hlavných iniciatív zameraných na úsporu energie a vody v Spojených arabských emirátoch. S ohľadom na rýchle tempo technologického rozvoja má teraz mesto prístup k riešeniam, ktoré umožňujú takéto významné úspory. Po rýchlej výstavbe v posledných rokoch sa potreba týchto riešení v Dubaji výrazne zvýšila. Mesto Dubaj bolo vybudované veľmi rýchlo v dobe, kedy sa nebral príliš ohľad na kvalitné projektovanie, kvalitné materiály, prevádzku a údržbu. Postavené architektonicky nádherné budovy sú sklenené, temer celý rok na ne dopadá intenzívne slnečné žiarenie. V Dubaji, kde je extrémne teplo prakticky počas celého roku, sklenené budovy spotrebávajú veľké množstvo energie, ktorá bola v období ich výstavby lacná; preto boli inštalované predimenzované výkonné systémy klimatizácie a čerpania vody s cieľom „udržať chlad“ za každú cenu. Dnes je tá cena vysoká; aj preto je treba nájsť patričné ekologicky a ekonomicky prijateľné riešenia. Jedným z nich je práve solárna energetika. Rentabilitu rekordne nízkych výkupných cien solárnej energie v SAE nedávno potvrdila i agentúra Bloomberg: mimoriadne nízke ceny sú výsledkom hlavne dvoch faktorov: **lacných úverov a dubajského slnka**. To, že prevádzka obrej solárnej elektrárne je zisková aj pri cene necelých 30 amerických dolárov za Megawatthodinu, je umožnené predovšetkým nízkymi investičnými nákladmi a vysokou využiteľnosťou elektrárne – vďaka prírodným podmienkam v púštnom štáte bude môcť elektráreň po dokončení produkovať energiu až štvrtinu hodín v roku. V neposlednom rade ceny pomáha znižovať aj kontinuálne zlacňovanie solárnych technológií.

Dubaj patrí medzi najobľúbenejšie destinácie, po celý rok je navštevovaný tisíckami turistov z celého sveta. Dubaj totiž okrem ohromujúcej architektúry, luxusných hotelových rezortov, obchodných centier a krásnych pláží ponúka taktiež obchodné a iné fascinujúce nezabudnuteľné zážitky. Kombinuje luxusný životný štýl s nakupovaním, nekonečnými možnosťami stravovania, zábavy a relaxu. Ponúka blankytné modré more, biely piesok a krásne západy slnka.

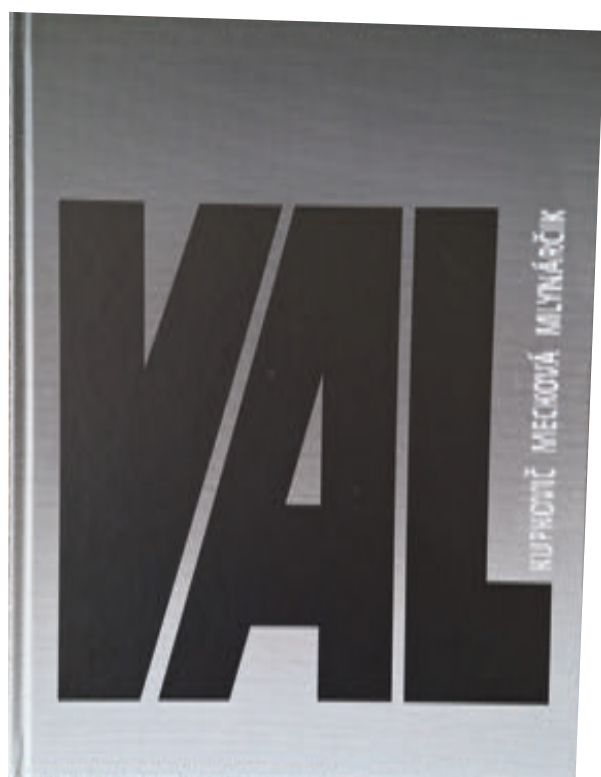

Text a foto:
RNDr. Ing. Peter Kozma, DrSc.
Institút Technologických Aplikácií, s.r.o.

SLOVENSKÁ A ČESKÁ KNIŽNICA

V tomto čísle si predstavíme tri knihy, ktoré sú tematicky i graficky dosť odlišné. Spája ich však to, že ich vydavateľmi nie sú klasické vydavateľstvá, čo do istej miery limituje aj ich dostupnosť. Každá zmienka o nich je preto prospešná, nehovoriac o tom, že vo všetkých troch prípadoch ide o knihy, ktoré stoja za pozornosť.

VAL:
Kupkovič, Mecková, Mlynárčik
zostavovateľ: Ivan Jančár
Galéria Slovenského rozhlasu,
2024 (rozšírené vydanie)

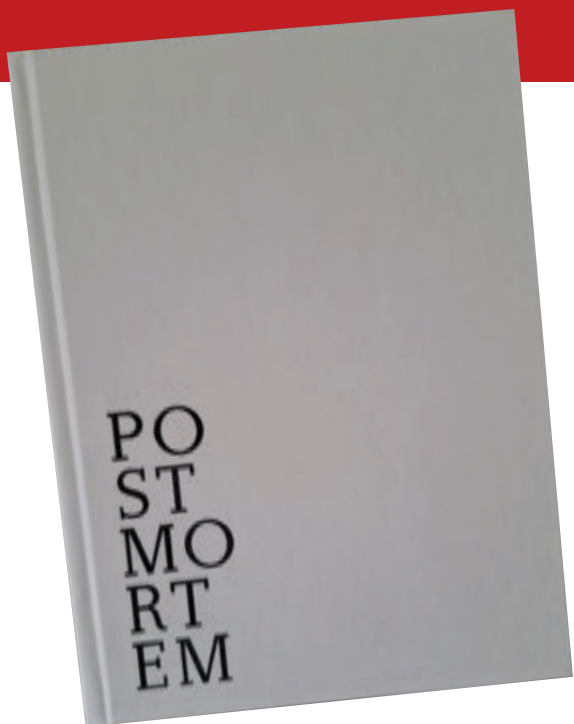

Rozšírené vydanie tejto mimoriadne unikátnej publikácie vyšlo v súvislosti s reprezentatívnou výstavou tvorby zakladajúcich členov združenia VAL Viery Meckovej, Ladislava Kupkoviča a Alexa Mlynárčika v Galérii Slovenského rozhlasu nazwanej *Cesty a aspekty zajtrajška*. Graficky skvele spracovaná publikácia je vlastne súhrnným historicko-umeleckým dokumentom tvorby týchto autorov ako prejavu syntézy vedy, techniky, umenia a prírody. Ich koncepty vychádzajú z odlišného priestorového a časového vnímania reality a ukazujú nám, že „hranice medzi možným a nemožným sú často len otázkou perspektívy“. Prvá výstava VAL sa konala tajne v Paríži v roku 1977 v galérii Lara Vincy za pomoci priateľov zo žilinského bábkového divadla, ktorí spolu s kulisami previezli za hranice aj tri projekty VAL. V bývalom Československu sa prvá výstava uskutočnila až v roku 1996 v Umeleckej besede v Bratislave, ale nestrela sa s adekvátnym ohlasom a chýbala širšia diskusia. Tá sa rozprúdila až na výstave v Benátkach v roku 1999.

Publikácia predstavuje osem kľúčových projektov združenia, o.i. HELIOPOLIS, AKUSTICON, SCARABEA či ISTROPORT, ktoré sú dôkladne prepracované od urbanistických štúdií po detailné vizualizácie a podarilo sa v nich spojiť históriu, prírodné prvky i pokročilé technológie. Autori na ich tvorbe pracovali od roku 1968 do roku 1994. Ich návrhy, koncepty a úvahy sa výrazne vymykajú z fádnej bezpohlavnosti socialistického architektonického realizmu, obmedzujúceho tvorivú činnosť architektov takmer výlučne na výstavbu katalógových panelákov a unifikovaných sídlisk. Niet divu, že v časoch normalizácie sa ich voľnočasová tvorivá aktivita považovala za nenormálnu. Tak to vtedy bolo so všetkým novým, iným a nekonceptným, čo sa vymykalo predpísaným šablónam. Kurátor výstavy a zostavovateľ publikácie Ivan Jančár preto právom konštatuje, že projekty VAL výrazne predbehli svoju dobu a neboli doteraz náležite ocenené. Vydanie tejto publikácie môže k tomu malou čiastkou nepochybne napomôcť.

Fedor Gál, Miro Švolík:
POST MORTEM
BONA FIDE, 2023

Na prelome rokov 2021 a 2022 sa spisovateľ, publicista a glosátor Fedor Gál dohodol s významným slovenským fotografom Mírom Švolíkom na vydaní ďalšej spoločnej publikácie. Na rozdiel od ich predchádzajúcich spoločných kníh (napr.

Dvadsaťpäť, pripravenej aj v spolupráci s literárnym vedcom Petrom Zajacom, v ktorej autori spomínajú z troch rôznych uhlov pohľadov na 38 dôležitých udalostí, ktoré podľa autorov knihy formovali naše osobné životy za uplynulých dvadsaťpäť rokov od novembrovej revolúcie, resp. titulu *Mimochodom*, v ktorom Gál zaznamenával reflexie zvané bliky vlastnej každodennosti na pražskom Žižkove a Švolík k tomu dopĺňal svoje fotografické reflexie žižkovských ulíc a zákutí), táto útlá kniha tematizuje veci súvisiace s konečnosťou ľudského života. Aj ona vznikala podobným spôsobom ako kniha *Mimochodom*, teda postupným zhromažďovaním stručných záznamov a reflexií z Gálových potuliek po Žižkove. Pretože kniha vznikala v čase pandémie covidu, neskôr v ozvenách vojny na Ukrajine a všeobecne v atmosfére globálnej klimatickej zmeny, Gálove úvahy o konečnosti bytia nie sú len osobnými reflexiami a úvahami o „peripetiách privátneho života“ človeka žijúceho neskorú jeseň svojho života. Naopak, múdrosť veku a s ním súvisiaceho poznania človeka, ktorý sa narodil v koncentračnom tábore, výrazným spôsobom sa podieľal na demontáži totalitného komunistického režimu a osobne sa angažoval v boji proti xenofóbii a rasizmu, je tu bytostne prepojená s otázkami, ktoré prekračujú rámec individuálnej ľudskej existencie, ba aj geografického a spoločenského priestoru. Z toho vo svojej podstate vyplýva aj, ak chcete, univerzálnosť posolstva tejto knihy pre život samotný: najdôležitejšia je láska a súcitiť. Lebo ako autor cituje racionalistov, „smrť sa nás už netýka“.

Súčasťou knihy je aj CD a odkaz na spoluprácu s hudobníkom Miroslavom Tóthom (ten sa podieľal aj na knihe *Mimochodom*) s kapelou Drť, s ktorou Fedor Gál príležitostne vystupuje.

Stanislav Štepka: Desatoro (a zopár navyše) Agentúra RND, 2024

Stanislava Štepku a Radošinské naivné divadlo naozaj netreba nikomu v Čechách a už vôbec nie na Slovensku predstavovať. Len prednedávnom tento jedinečný divadelný súbor na čele s princípom oslávil šesťdesiat rokov pôsobenia na slovenskej divadelnej scéne. Pri tejto príležitosti vydala domáca agentúra RND výber zo Štepkových poviedok pod názvom *Desatoro* s ilustratívnymi fotografiami „dvorného“ radošinského fotografa Ctibora Bachratého.

Aj tento výber zo Štepkových prozaických textov dokazuje autorov výnimočný pozorovateľský talent, vďaka ktorému dokáže v relatívne banálnych každodenných veciach odкрývať nezbadané nuansy a súvislosti. Jeho humor je často jemný a ironický a hoci sa to možno na prvý pohľad nezdá, je predovšetkým humanistický a empatický. Je mu cudzia rurálna primitívnosť, naopak, je pre neho i jeho divadelné publikum zdrojom osviežujúceho pobavenia. Štepka má hlboké pochopenie pre ľudskú dušu, navyše disponuje bohatým a obrazným jazykom, čo platí aj o jeho brilantnom využívaní lokálneho radošinského nárečia, ktoré celoslovensky doslova „zľudovelo“ a umocňuje autenticitu Štepkových textov. Nechceme hľadať násilné paralely, ale zhodou okolností sme v tejto rubrike dnes písali o dvoch knihách, ktoré napriek svojej tematickej odlišnosti majú jedno spoločné. Aj Štepkov výber z prozaických textov prízvukuje to, čo Fedor Gál v knihe, o ktorej sme písali vyššie: najdôležitejšia zo všetkého je láska a súcitiť. Štepka to síce hovorí v podtitule knihy po radošinsky „milujte sa, objímajte sa, boškávajte sa a pokál sa dá, usmívajte sa“, ale posolstvo je totožné.

Text a foto: Igor Otčenáš

FRANTIŠEK BÍLEK

osamelý autor modlitieb

Bílkova vila

Kto niekedy prechádzal z Letenskej pláne na Pražský hrad, určite narazil na neobvyklú stavbu, evokujúcu staroveký chrám. Tento neprehliadnutelný objekt s pomníkom J. A. Komenského v popredí bol postavený podľa vlastného návrhu jedného z najoriginálnejších českých umelcov 20. storočia, sochára Františka Bílka. Vo vile z roku 1911, ktorá bývala domovom, ale aj ateliérom umelca, je dnes umiestnená bohatá expozícia jeho diel v správe Galérie hlavného mesta Prahy. Vila je pre návštevníkov otvorená celoročne každý deň okrem pondelka a rozhodne stojí za návštevu.

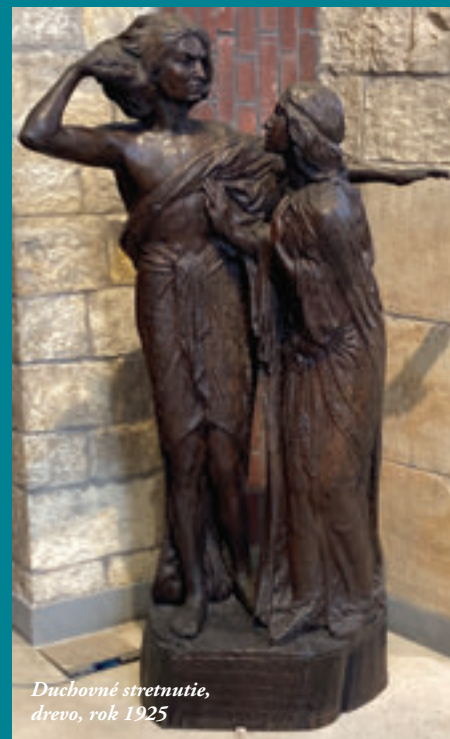
František Bílek sa narodil v roku 1872 v Chýnově pri Táboře do rodiny kolára Josefa Bílka. Jeho brat Josef bol projektantom a staviteľom a druhý brat Antonín, ktorý absolvoval Umeleckopriemyslovú školu v Prahe, sa stal tiež sochárom a maliarom. František študoval pôvodne maľbu na Akadémii výtvarných umení u profesora Maxa Pirnera, ale vzhľadom na vrodenú očné vadu začal študovať sochárstvo na Umeleckopriemyslovej škole v Prahe u profesora Josefa Maudra. Vďaka štipendiu mecenáša Vojtecha Lanna odišiel študovať na súkromnú Colarossiho umeleckú akadémiu do Paríža. Tu sa zoznamuje s maliarkou Zdenkou Braunerovou, ale aj ďalšími českými umelcami ako Alfons Mucha, Luděk Marold alebo Vojtěch Hynais. Bílek však príliš umeleckú bohémsku spoločnosť nevyhľadával, bol založený veľmi duchovne. Dokonca neskôr opustil aj Colarossiho akadémiu, pretože dospel k názoru, že škola už mu v jeho vlastnej tvorbe nemá čo priniesť. V Paríži vznikajú jeho prvé diela inšpirované jeho hlbokým náboženským cítením **Golgota – hora lebiek** a **Orba je našej viny trest**. Bohužiaľ, štipendijná komisia, vedená sochárom Josefom Václavom Myslbekom, tieto diela neprijala a Bílkovi bolo štipendium pozastavené. Mecenáš Vojtech Lanna dokonca odmietol od Bílka prijať Orbu ako dar.

Umelec sa vrátil domov a absolvoval jednoročnú vojenskú službu v Jindřichovom Hradci. Po návrate z vojenskej služby si v rodnom Chýnově postavil podľa vlastného návrhu sochársky ateliér. Bílek tvoril osamele. Napriek tomu, že dnes o ňom hovoríme ako o predstaviteľovi symbolizmu a secesie, on sám sa po celý život zámerne vyhýbal spoločenskému životu a zaradeniu do niektorého z umeleckých smerov alebo slohov. Tvrdil, že jeho diela nie sú umením, ale modlitbami. V roku 1902 sa oženil s Bertou Nečasovou a odsťahovali sa do Prahy. Než si vybudovali v roku 1911 vlastnú vilu pod Hradčanmi, bývali v Prahe na niekoľkých rôznych miestach. Po nemeckej okupácii v roku 1939 sa opäť, tentokrát už natrvalo, presťahovali do Chýnova, kde je aj pochovaný pod svojou monumentálnou sochou **Modlitba nad hrobmi**. V pražskej vile sú v južnej časti vystavené hlavne sochárske diela a figurálne kompozície také typické pre jeho tvorbu svojou organickou formou, výraznými siluetami a až patetickými gestami. V severnej časti sa nachádza dvojposchodový byt jeho rodiny s menšími plastikami, grafickým dielom a originálnym nábytkom podľa vlastných návrhov umelca. V ateliéri asi najviac zaujme drevené súsošie **Budúci dobyvatelia**, ktoré Bílek vytvoril medzi rokmi 1931 až 1937. Toto dielo je alegóriou duchovných zmyslov a jeho jednotlivé časti sú pomenované ako **Uvedomelý**, **Pocit zavinennej choroby**, **Tvorca**, **Duchovný zrak a sluch** a **Duchovný čuch a chuť**. Budúci dobyvatelia získali od Akadémie vied a umení cenu mecenáša Leopolda Katza. Ďalšie významné dielo sadrový **Mojžiš** z roku 1905, vytvorené v rámci cyklu duchovných dejín ľudstva Cesta, sa stalo predlohou k bronzovej soche Mojžiša, umiestnenej v roku 1937 pred Staronovou synagógou v pražskom Josefove. Socha bola v dobe okupácie v roku 1940 roztavená a znovu odliata až po 2. svetovej vojne v roku 1946. V patinovanej sadre je vytvorené aj dielo z roku 1895 **Podobenstvo našej doby**, ktoré vzniklo v jeho lesnej dielni blízko Chýnova. Zadumaná postava schúlená k zemi a podopierajúca si bradu o vlastné koleno pripomína skôr zlomeného otroka, ako ľudskú bytosť. Socha je alegóriou doby tak,

ako ju autor vnímal. Náboženské presvedčenie, ktoré u Františka Bílka vychádzalo najprv z katolíckej a neskôr z československej husitskej viery, asi najlepšie vystihuje drevená socha **Panny Márie s Ježiškom** z roku 1901. Mária drží v náručí spiacie dieťa podobne ako sa holubica pri jej nohách stará o svoje mladé, čím sa tento symbol materskej lásky ešte umocňuje. Na podstavci je vidieť aj typické Bílkovo písmo, ktorým zvykol označovať svoje diela. Drevené súsošie **Duchovné stretnutia** z roku 1925 vzniklo pri príležitosti výročia spoločného života s umelcovou manželkou Bertou. Bílek ho vytesal z dvoch stromov javora, ktoré boli navzájom zrastené ako symbol stretnutia ženy a muža. Pri opracovávaní stromov vypadla z hlavy ženy drevená hrča. Predtým, než ju sochár vrátil naspäť, vložil pod ňu lístok s vetou: „Len v Bohu je večné stretnutie“, podpísaný ním aj jeho ženou. Na prvom poschodí v obytných priestoroch zaujme na stene sadrový reliéf z roku 1897 **Záhradník mariánsky**, ktorý je kolorovaný popolom. Tento námet zobrazujúci Ježiša Krista autor spracoval dokonca viackrát. Okrem grafiky je veľmi cenený aj u nás takmer neznámy vyrezávaný drevený reliéf v zbierkach Modernej galérie v chorvátskom Záhrebe. Na druhom poschodí na prvý pohľad upúta zrak návštevníka mnohopočetné súsošie **návrhu národného pomníka pre Bielu Horu** z roku 1908. Bílek na ňom pracoval v priestoroch Strahovského kláštora, ktorý však musel opustiť pre nesúhlas predstaviteľov cirkvi s jeho ideovým zámerom. Pomník, ktorý mal byť symbolom jednej z najväčších národných tragédií, sa svojej realizácie, bohužiaľ, nikdy nedočkal. Hneď vedľa je umiestnená expozícia venovaná takmer tridsať rokov trvajúcemu hlbokému priateľstvu Františka Bílka s básnikom **Otakarom Březinom**. Obaja umelci kládli hlavný dôraz na duchovné poslanie diela, ktoré nadradili formálnemu estetickému výrazu. Jedným z príkladov ich vzájomného duchovného dialógu je napríklad cyklus ôsmich symbolistických kresieb, ktoré Bílek vytvoril pre Březinovu **básnickú zbierku Ruky**. Bílek sa neskôr stal „dvor-

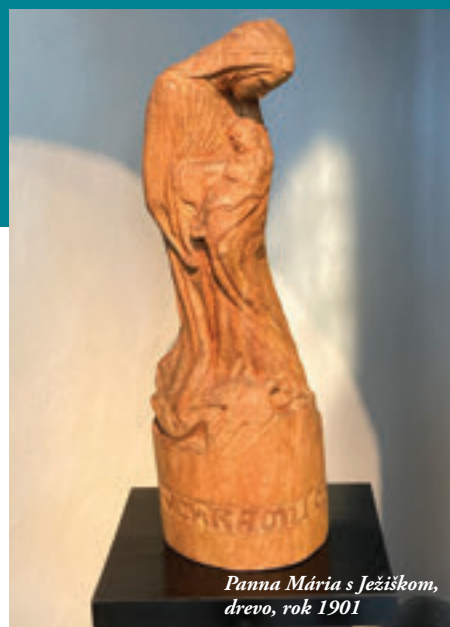
Drevený príborník podľa vlastného návrhu

Duchovné stretnutie, drevo, rok 1925

Mojžiš, sadra, rok 1905

Panna Mária s Ježiškom, drevo, rok 1901

ným“ ilustrátorom väčšiny Březinových kníh. Ale zároveň zrealizoval aj niekoľko portrétov svojho priateľa v sadre, v grafike alebo v kresbe. Pod vplyvom Březinovej tvorby vznikli dokonca niektoré významné Bílkove diela ako napríklad súsošie **Slepci** z roku 1901 alebo **Budúci dobyvatelia**. Unikátna zbierka, umiestnená vo vile hrdo nesúcej meno svojho staviteľa, je ukážkou toho najlepšieho, čím sa české sochárstvo na prelome 19. a 20. storočia mohlo plnohodnotne zaradiť k európskej umeleckej kvalite.

Text a foto: *Vladimír Dubeň*

Budúci dobyvatelia, drevo, roky 1931–1937

Záhradník mariánsky, kolorovaný sadrový reliéf, rok 1897

HUBIČKA (OPĀŤ) V SND

V Slovenskom národnom divadle mala 1. a 2. marca tohto roku premiéru opera Bedřicha Smetanu Hubička. Jej opätovné uvedenie nie je iba poctou skladateľovi k 200. výročiu narodenia a nie je ani jediným príspevkom divadla k Roku českej hudby. V súčasnosti je v repertoári prvej slovenskej scény okrem nej aj Čert a Káča, Predaná nevesta a Rusalka.

Hubička má pre rozvoj operného divadla na Slovensku ešte jeden dôležitý, symbolický význam: práve týmto dielom sa 1. marca 1920 začala písať história Slovenského národného divadla. Českou operou, konkrétne Predanou nevestou, sa v r. 1925 otváralo aj Národné divadlo v Košiciach a operou Josefa Bohuslava Foerstra Eva Štátna opera v Banskej Bystrici v r. 1960. Táto opera je v repertoári Banskobystričanov aj v súčasnosti, okrem nej uvádza divadlo aj Predanú nevestu a Rusalku. V Košiciach sa ako pocta Bedřichovi Smetanovi pripravuje v júni koncertné uvedenie opery Dalibor.

V čase založenia Slovenského národného divadla neexistoval na Slovensku profesionálny operný ani činoherný súbor, hoci ochotnícke divadlo malo už svoju bohatú tradíciu a ochotnícke súbory pôsobili po celej krajine. Zakladatelia divadla preto pozvali do Bratislavy profesionálnych divadelníkov, Východočeskú divadelnú spoločnosť z Pardubic, pod vedením Bedřicha Jeřábka. Tá uviedla Hubičku v Bratislave ako vôbec prvé predstavenie práve založeného Slovenského národného divadla. Dirigoval Ferdinand Ledvina, režíroval Bohuš Vilím.

V priebehu vyše storočnej existencie SND sa Hubička v repertoári objavila dovedna jedenásťkrát. Naposledy v r. 2003, v réžii Pavla Smolíka a pod taktovkou **Jaroslava Kyzlinka**. Tento uznávaný český dirigent hudobne nastudoval aj najnovšiu bratislavskú inscenáciu Smetanovho šiesteho operného diela. Skladateľ zložil svoju nádhernú hudbu na libreto Elišky Krásnohorskej. Je to jeho prvá opera na český text a zároveň prvá, ktorú pre svoju hluchotu nikdy nepočul. Jaroslav Kyzlink: „Ťažko si to vieme predstaviť, ale pretože Smetana bol vynikajúci hudobník, môžeme sa domnievať, že presne vedel, ako bude znieť. Okrem toho sa vyjadril, že sa mu ľahko komponovalo na taký krásny text.“

Režisérkou najnovšej verzie Hubičky v Bratislave je renomovaná slovenská operná režisérka **Andrea Hlinková**. Vyštudovala operný a koncertný spev na bratislavskom Konzervatóriu a opernú réžiu na VŠMU v Bratislave. Skúsenosti získavala doma aj v zahraničí. V Českej republike režírovala okrem iného aj Smetanovu operu Libuša, uvedenú v Národnom divadle v Prahe pri príležitosti 100. výročia vzniku Československa, s Evou Urbanovou v titulnej úlohe.

Andrea Hlinková: „Nedovoľujem si za každú cenu ktorékoľvek dielo aktualizovať. Moja koncepcia pri Hubičke vychádzala z českého kontextu, z českého folklóru. Výsledkom je moderná klasika.“

Kostýmy vytvoril medzinárodne uznávaný slovenský módný návrhár **Boris Hanečka**, ktorý už má za sebou aj viacero divadelných inscenácií, vrátane opery či baletu: „Bolo to pre mňa,

ako keď si otvoríte rozprávkovú knižku. Spolu so scénickou výtvarníčkou Miriam Struhárovou sme rešpektovali hodnotu diela, snažili sme sa vytvoriť súznenie scény a kostýmov s celou operou.“

Spomínaná kostýmová výtvarníčka a dizajnérka **Miriam Struhárová** často spolupracuje s činohernými aj opernými divadlami a s filmovými projektmi.

V postave Vendulky alternujú **Patrícia Malovec** a **Mária Porubčinová**. Mária Porubčinová: „Uspávanky z Hubičky som spievala už od študentských čias, ale na javisku stvárňujem Vendulku po prvý raz. Z môjho pohľadu je to zrelá žena, ktorá je síce zamilovaná, ale má svoje zásady, z ktorých nechce ustúpiť.“

Práve Mária Porubčinová je ďalšou slovenskou sopranistkou (po Gabriele Beňackovej), ktorej českí inscenátori zverili úlohu Libuše. Stvárnila ju v predstavení na počesť stého výročia vzniku Československa v Národnom divadle v Prahe. Libušu spievala aj 2. marca t. r. na slávnostnom koncerte venovanom 200. výročiu narodenia Bedřicha Smetanu. V súčasnosti účinkuje v tejto úlohe v Moravskosliezskom divadle v Ostrave.

Hubička už je v Bratislave „ako doma“, Slovenské národné divadlo sa ňou bude prezentovať na tohtoročnom festivale Smetanova Litomyšl.

Mirjana Šišoláková

*Mária Porubčinová,
Jozef Benci, Tomáš Jubás
Hubička: a výčet berců*

EVA Mikletičová

To bohatstvo výtvarnej tvorby, ktorá dnes prechádza svetom a úprimne, aj odborníci v nej strácajú prehľad, patrí v dnešnej, na poznatky a informácie prebohatej dobe, k akémusi štandardu.

O to náročnejšie je vybrať v súčasnom umení diela originálne, skutočne tvorivé a zanechávajúce u diváka úsmevný či filozofický pocit, jednoducho zážitok.

Evu Mikletičovú poznám preto, že má talent a systematicky ho rozvíja. A preto si veľmi želám, aby jej tvorbu poznalo čo najviac ľudí.

Mikletičová Eva, Mier, enkaustika, 60x36 cm

Mikletičová Eva, Nádej, enkaustika 42x30 cm

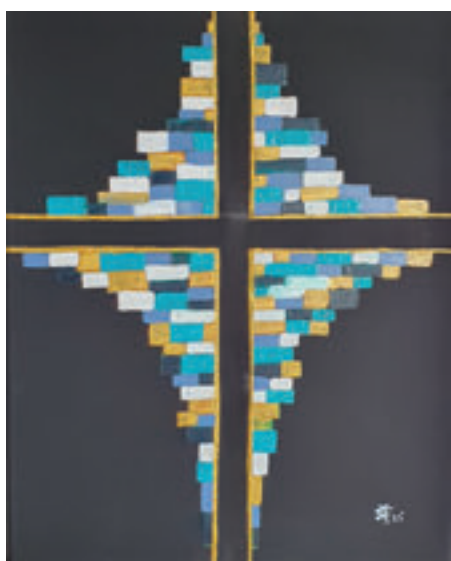
Mikletičová Eva, Anjel, enkaustika, 60x36 cm

Jej cestu k úspechu charakterizuje to originálne v jej tvorbe. Malba voskom. Nie iba klasická enkaustika, ale technika o niečo záhadnejšia. Tvorí ňou diela vyzývajúce diváka k obdivu cez inú farebnosť i pridanú hodnotu.

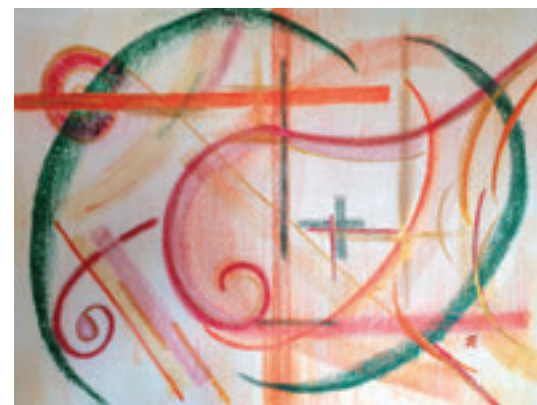
Eva maľuje radosť, ktorú človek potrebuje. A tú v začiatkoch vyberala z prostej, silnej krásy prírody, z kvetov. Na obrazovú plochu ich nanášala ľahko a s istotou. V ďalších tvorivých krokoch pretvárala prírodu na abstrakciu vnemov. Dodnes nerozlišuje a neurčuje. Dáva slobodu zážitku každému divákovi. Neskôr objavila ďalšie možnosti v príbehoch fantázie až po konštruktivistické výbežky. Jej obrazy boli vždy expresívne dynamické. Farebne kultivované, s kreatívnym bohatstvom tvarov do všetkých smerov. Ako život a láska, ktoré taktiež nepoznajú rovné a usmievavé úsečky, priamky a rovnobežky. Život je totiž bohatý na všetko. Je zakrivený i krivajúci viac, ako predstavy o ňom.

Obrazy autorky sú nositeľom príťažlivosti a popularity pre dnešných ľudí. Nepýtajte sa na tajomstvo ich úspechu. Slová a vety neopíšu, iba naznačia. Obrazy umelkyne totiž dávajú pocitom život a energiu. Blčia optimizmom. Preto sú úspešné.

Euboslav Moza, apríl 2024

Mikletičová Eva, Okno do neba, enkaustika III., 40x36 cm

Mikletičová Eva, Archetyp, enkaustika, 120x90 cm

Ako som odkrývala tajomstvá mladého Bajzu

Na to, že napíšem knihu o slovenskom spisovateľovi Jozefovi Ignácovi Bajzovi, ktorého trufalý výkon na poli literatúry ma vskutku fascinuje, som myslela niekoľko rokov. Ale približovala som sa k nemu postupne, najprv to bola divadelná hra *Naše osvietené storočie alebo cherchez la femme* (2016), ktorú roku 2020 uviedli v Trnavskom divadle J. Palárika v rámci Noci divadiel. Tam som ho ukázala ako zrelého muža a fungujúceho pána farára v Dolnom Dubovom, hoci zapleteného do rôznych ľudských i dejinných kráčov... No ostávalo mi ukázať ho ako mladého muža, klerika, ktorý sa s plným vedomím svojho zámeru, vlastne v duchu epochy osvietenstva, kedy sa formoval, podujme vytvoriť prvý slovenský román.

V slovenských literárnych dejinách mu ako románopiscovi patrí prvenstvo, veď jeho *Príhody a skúsenosti mládenca Reného* vyšli koncom roku 1784, zjavili sa teda v tlačenej podobe zarovno či dokonca skôr než podobné diela tohto druhu inde. Po-vedzme, prvý ruský román, A. N. Radiščevova *Cesta zo Sankt-Peterburgu do Moskvy*, kde autor riešil podobné otázky ako náš Bajza v Reném, bol vydaný 1789–1790. V prípade slovenského románu bolo dôležité, že si ho autor zaumienil napísať v slovenčine, a to v čase, keď ešte nebola uzákonená jazyková norma. Dnes bude mať bežný čitateľ s jeho samorastlým jazykom (nazývam ho pre seba „bajzovčinou“)

asi trochu problém, stačí nalistovať si pár stránok Reného vo vydaní z roku 1955, ktoré jazykovo vychádzalo z pôvodného vydania... Ale už aj bernolákovci smerujúci ku kodifikácii slovenského jazyka na základe kultúrnej západoslovenčiny sa postavili proti jazyku Bajzovho Reného i ďalších jeho diel, videli v ňom len takú česko-moravsko-poľsko-horvátsko-rusňácku miešatinu. Ale fakty sú fakty a ten, že na úplnom začiatku kodifikačných snáh u nás stojí postava Jozefa Ignáca Bajzu (1755–1836) a že to bol on, čo jeho slovami – „prvny ke knihám Slowáckým led lámal“, platí. Tieto momenty aj s rozohraním jazykových zdrojov a literárnych vzorov, z ktorých mohol spisovateľ čerpať, vošli do môjho iniciačného príbehu odkrývania tajomstiev. Fascinovaná som aj samotným Bajzom, ktorý bol katolíckym kňazom, no svojou nepokojnou ľudskou podstatou nie je typickým pokorným sluhom Božím, je to svojbytný, odbojný polemik idúci hlavou proti prúdu, zato postihujúci iné vážne prúdenia. Keď som začínala s prípravami k písaniu knihy a chcela som sa dozvedieť k svojej téme viac, ukázalo sa, že to vôbec nebude jednoduché. Okolnosti vzniku románu sú zahalené tajomstvom, predpokladá sa však, že inšpirácie spisovateľ nadobudol počas teologických štúdií na viedenskom Pazmaňovom kolégiu. To moju zvedavosť nabudilo ešte viac a po preštudovaní množstva materiálu som sa mohla pustiť do rekonštrukcie a výkladu príbehu Bajzu a jeho diela. Bolo treba fakty spájať s autorským výmyslom, rozhybať rozmanité kontexty, čo bolo pre mňa nesmierne zaujímavým tvorivým dobrodružstvom. Napísala som knihu, ktorá je zábavná a „kratochvílna“, ale zároveň prináša poučenie, teda zdá sa byť zameraná podobne ako Bajzov román. V tomto duchu akéhosi navádzania na podobnosť s historickou prózou, prepájajúc fakticitu s fikciou, boli napísané viaceré skvelé knihy skvelých autorov, ktoré som čítala – či už *Stretnutie s Napoleonom* Bulata Okudžavu alebo *Chazarský slovník* Milorada Pavića, a aj *Peterburg* Andreja Belého, román, ktorý som preložila. Svoj román, ktorý vyšiel vlni vo vydavateľstve Slovart, som nazvala *Tajomstvá mladého Bajzu*. Ďalšou, nemenej dôležitou motiváciou prísť na koreň Bajzovho zástoja bolo, že nevdjak otvára trinástu komnatu katolíckej cirkvi, v ktorej to v období, keď prišiel študovať na pôvodne jezuitské Pazmaňum do jozefínskej Viedne, vrelo. Očakávalo sa zrušenie celibátu, voči ktorému sa otvorene vymedzuje aj on vo svojom Reném. S potešením som prijala výzvu pohrať sa s touto skutočnosťou a pri poznaní niektorých kontroverzných okolností neskoršieho života môjho hrdinu som dotvorila rozprávanie o mladom spisovateľovi.

Eva Maliti Fraňová

Vietnamská menšina v ČR

Žiaci Gymnázia v Tachove za vyše 10 rokov účasti na konferenciách vypracovali celý rad prác o osídlenoch v pohraničí – Slovákoch a Rusínoch, často svojich predkoch. Tentoraz v jednaní konferencie zvíťazila obsiahla a precízna štúdia Vietnamská menšina v ČR Lenky Nguyenovej. O rozsiahlosti a zaujímavosti vypovedá obsah. Z hodnotnej štúdie predkladáme len niekoľko kapitol. Celá štúdia je publikovaná na www.klubsk.net pod Aktualitami.

Chrástavské děti

VIETNAMSKÁ KOMUNITA DNES

V súčasnej dobe tvorí Vietnamci po občanoch Slovenska a Ukrajiny tretí početne najväčšiu cizineckú skupinu v Česku. Najviac ľudí hlásiacich sa k vietnamskej národnosti žije v Prahe a v Karlovarskom kraji, a to predovšetkým v Chebu. Jejich počet sa od 90. let 20. storočia neustále zvyšoval. Najvyšším bol patrne v roku 2009, kedy bolo evidovaných cca 61 000 osôb. V roku 2008 česká vláda pozastavila vydávanie vstupných víz pro občany Vietnamu. Od tej doby sa jejich počet mierne snižuje, zejména v dôsledku vyhošťovania pro kriminálnu činnost, která se bohužel rozvíjela a rozvíjí souběžně s obchodní činností.

V roku 2012 byl počet občanů Vietnamu pobývajících v Česku podle statistik MV ČR cca 57 000 osob. Pokud však budeme národnostní menšinu chápat podle tzv. menšinového zákona (č. 273/2001 Sb.), pak by počet příslušníků vietnamské menšiny v Česku činil odhadem méně než tisíc osob, neboť podle zákona se za menšinu považují pouze občané Česka.

Odhadnout reálný počet Vietnamců žijících a pracujících v ČR je poměrně obtížné, tím spíše, že řada Vietnamců pobývá v Česku nelegálně. Jen pro představu – skutečný celkový počet Vietnamců v Česku v roce 2012 odhadla Česká televize na 100 000.

Odhlédneme-li od statistik, co lze o Vietnamcích v ČR s jistotou říct, je to, že i dnes jde o komunitu velmi uzavřenou. Vietnamci si obstarávají vše podstatné sami – tlumočníky, odborníky zajišťující kontakty s úřady, právní služby atd. Nechtějí mezi sebe, pokud možno, vůbec pouštět cizince. Sdružují se v řadě vietnamských organizací, jejichž koncentrace je hlavně v areálu tržnice SAPA.

Noví vietnamští imigranti přijíždějí do Česka zpravidla s pomocí Vietnamců, kteří byli v ČR před rokem 1989 či kteří jsou zde obecně usazení dlouhodoběji. Vytvářejí pak nejširší a nejpočetnější základnu dnešní vietnamské komunity, tzv. střední vrstvy.

V souvislosti s tím bych chtěla polemizovat s termínem deklasované vrstvy, na nějž jsem narazila v odborné práci Nucené migrace v českých zemích ve 20. století. Jako deklasované vrstvy jsou (vedle vyšší a střední vrstvy vietnamské menšiny) chápáni ti Vietnamci, kteří přiletěli do ČR v druhé polovině prvního desetiletí 21. století, a to jako dělníci, bez jakýchkoliv kontaktů nebo konexí a kteří byli odkázáni sami na sebe. S tímto pojetím osobně nesouhlasím. Nikdy jsem se nesetkala s jediným Vietnamcem, který by zde již neměl či si záhy nenašel nějakou oporu. U Vietnamců je zvyk pomáhat jak v širším příbuzenstvu, tak komukoliv z komunity. Dalo by se říci, že je to nepsané pravidlo. Dokonce stačí i to, když se zjistí, že jejich předkové bydleli ve stejné vesnici či pocházejí z jedné oblasti. Proto také Vietnamci, když se potkají s novou tvář, začnou se vyptávat na jméno, věk, rodiče, zaměstnání rodičů, místo narození či na to, jakého je člověk znamení apod. Okamžitě je tak navázán kontakt a vzniká tím nevyhnutelný, ale samozřejmý závazek pomoci.

BANÁNOVÉ DĚTI

Pro Vietnamce je velmi důležité udržování rodinných vazeb, kdy děti plně respektují své rodiče. Konflikty pak nastávají u tzv. banánových dětí („navrch žluté, uvnitř bílé“), to jsou hlavně Vietnamci, kteří se zde narodili anebo přijeli jako velmi malé děti. Ovládají perfektně češtinu, takže nemají žádné problémy se dorozumět s okolím, na rozdíl od svých rodičů. Přebírají chování a myšlenky z české společnosti, mají české kamarády. Naopak ne všichni umí perfektně vietnamsky. Je to způsobeno také tím, že většina vietnamských rodičů dává děti na starost k českým „babičkám“ (chůvám), se kterými děti tráví více času než s rodiči, takže emoční vazby na vlastní rodiče

nejdou tak silné. Rodiče v umísťování dětí k českým rodinám spatřují mnohé výhody. Jejich dítě se naučí rychleji česky, osvojí si, jak se chovat v českém kolektivu, dostane tudíž lepší základ pro fungování v českém prostředí a zvýší svou možnost uplatnit se dál. Právě o to usilují všichni vietnamští rodiče.

Často se stává, že mladší generace chce však mít jiný životní styl než jejich rodiče. Jsou mnohem kritičtější vůči své komunitě, méně lpí na tradicích a tradičním rodinném modelu. Zejména u dívek snaha o osamostatnění nemusí být (a zpravidla není) vnímána pozitivně rodiči nebo dokonce širší vietnamskou komunitou. Ti také preferují, aby mladí Vietnamci měli mezi sebou partnerské vztahy a uzavírali vietnamská manželská svazky. Mnohdy tak dochází i v této době k domluveným sňatkům.

Generace banánových dětí je pravděpodobně první sdílnou a otevřenější generací, která je schopna hovořit o tématech a specifikách vietnamské kultury a komunity s nadhledem. Řada z nich se aktivně prosazuje v oblasti umění, kultury a veřejného života. Jako představitelky této „progressivnější“ stránky vietnamské komunity je možno jmenovat herečku Ha Thanh Špetlíkovou, moderátorku Moniku Leovou či úspěšnou blogerku (a absolventku tachovského gymnázia) Lenku Do Thu.

Zejména v současné době lze konstatovat, že banánové děti jsou zároveň generací, která se – na rozdíl od předchozích imigra-

rantů z Vietnamu – už víceméně nesetkává s projevy rasismu či formou nějaké šikany. Sami se cítí být „více bílí“ a přejímají většinové hodnoty, neexistuje u nich žádná jazyková ani kulturní bariéra, nejsou proto vnímáni jako „rušiví“ a s většinovou společností bez problémů splývají.

NÁBOŽENSTVÍ A SVÁTKY

Většina Vietnamců vyznává buddhismus a jejich víra je pro ně zásadní. V roce 2008 otevřela vietnamská komunita ve Varnsdorfu první buddhistický chrám v Česku. O něco menší buddhistický chrám funguje v areálu tržnice Sapa. Vietnamské buddhistické sdružení usiluje o výstavbu nového, většího chrámu v tomto místě, což však dosud nebylo realizováno. Část Vietnamců, byť malé procento, jsou také římskými katolíci. Například v pražské arcidiecézi je ustanoven duchovní pro péči o vietnamskou komunitu.

Náboženství, s ním spojené svátky a tradice, jsou pro vietnamskou komunitu opravdu podstatné a velmi aktivně se udržují a předávají mladším generacím. Na oslavách se vždy sejde celá vietnamská komunita, která žije v dané oblasti. Na Tachovsku jsou takovými centry Svatá Kateřina a v poslední době také Přimda.

Bánh chưng

Při oslavách svátků se všichni zúčastnění společně nají a pak začínají jejich oblíbené aktivity, jako jsou karaoke, losování a hlavně zjišťování toho, co se kde děje. Tak to většinou bývá na všech oslavách. Dříve byly běžnou součástí oslav ohňostroje, ale v této době jsou v ČR zakazované, a tudíž k nim příliš často nedochází.

Mimo tradičních velkých svátků každá rodina slaví „výročí úmrtí“, kdy se připomíná úmrtí blízké osoby. Každá rodina má ve svém domě menší oltářík, kde je fotografie zesnulého, kolem něho se umístí skleničky na alkohol, mísa na ovoce, někdy i sošky mnichů, pozlacené ingoty a vonné tyčinky.

TẾT

Nejdůležitější ze svátků je TẾT, tzn. Nový rok. Většinou se slaví ve stejný den jako čínský, na rozdíl od českého Nového roku nemá fixní datum. Termín svátku spadá do období od 21. ledna

Bánh mứt a bánh dẽo

do 21. února. Protože jde o podstatný a velmi oblíbený svátek, jeho oslavy trvají celý týden. Ve Vietnamu Vietnamci pořádají několik ohňostrojů a dělají co nejvíce hluku.

Tradiční jídlo na Nový rok je Bánh chưng (slaný rýžový pokrm). Je to balíček z lepkavé rýže, mungo fazolí a vepřového masa, svázaný je v banánových listech. Jeho příprava začíná několik dní dopředu, protože je časově náročná. Každá rodina jich zpravidla dělá 3 a více. Podávají se s celým vařeným kuřetem, s hlavou i pařáty. Sladkostmi při hostině jsou pak kandované ovoce anebo červená rýže xôi gấc (barva je z ovoce gấc, což je typ melounu). Jídlo se dává i na oltář zesnulých, aby i oni mohli slavit. Děti dostávají od rodičů peníze. Ty se dávají do červených obálek s obrázkem zvířete z čínského zvěrokruhu.

Ve Vietnamu se na Nový rok dají do vázy větvíčky se žlutými květy (hoa mai) nebo broskvovými květy (hoa đào). Na ty se pak pověsí štítky s nápisem „Chúc mừng năm mới“, v překladu „Šťastný Nový rok“.

Lampión Oslav podzímú

TẾT TRUNG THU

Oslavy podzimu jsou hned po Novém roce nejdůležitějším svátkem. Stejně jako u Nového roku je jeho datum proměnlivé. Je oslavou nové úrody a jeho symbol představuje Měsíc v úplňku, protože právě za úplňku rodiny tradičně slavily úspěšnou sklizeň. Ve Vietnamu se v závěru oslav všichni dívají na Měsíc, protože v tomto období je zde nejlépe vidět.

Tradičním jídlem je „měsíční koláč“ (Bánh nướng), který může v závislosti na náplni být slaný i sladký. Většinou tvoří náplň fazole mungo, maso, semínka z lotosu atd.

Svátek je výrazně soustředěn na děti, interpretován bývá tak, že se jeho oslavou snaží rodiče vynahradit dětem čas, který jim nemohli věnovat při sklizení úrody. Až po ní se tedy celá rodina sešla v den úplňku, aby oslavili úspěšnou sklizeň a společně předjímalí další prosperitu. I v současnosti je svátek zaměřený hlavně na děti, pro které se uspořádá oslava s aktivitami a hračkami. Následuje pak lampiónový průvod, při kterém děti nosí barevné lampióny a ozdoby ve tvaru pěticípé hvězdy. S nimi

obcházejí areál, kde se oslava pořádá, a proběhne i představení tzv. lvího tance.

Na Tachovsku se tradičně pořádá oslava tohoto svátku na tržnici na Svaté Kateřině, kam se sjíždějí vietnamské rodiny z celého okolí.

Ženich s rodinou a dary

Lvi tanec

KOMPLETNÍ OBSAH

Úvod

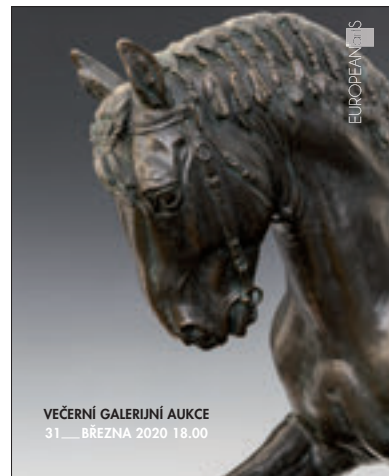
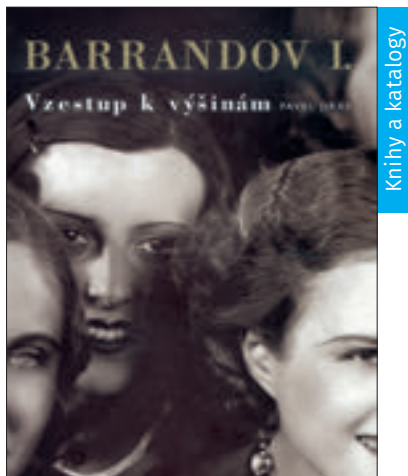
- 1 Historie spolupráce mezi ČSSR a VDR
 - 1.2 Chrastavské děti
- 2 Vietnamci v ČSSR
 - 2.1 Životní podmínky Vietnamců v ČSSR
- 3 Migrace v 90. letech 20. století
 - 3.1 Proč se Vietnamci rozhodli zůstat
- 4 Obchodní činnosti od 90. let 20. století
 - 4.1 SAPA
- 5 Vietnamská komunita dnes
 - 5.1 Banánové děti
 - 5.2 Náboženství a svátky
 - Tết
 - Tết Trung Thu
 - Oddávání
- 6 Můj otec, Vietnamec v ČSSR

Závěr

- Seznam použité literatury
- Seznam internetových zdrojů
- Seznam příloh
- Příloha A: Chrastavské děti
- Příloha D: SAPA
- Příloha E: Nový rok
- Příloha G: Zásnuby

Naše studio tvoří nejen grafici, ale i DTP specialisté pro předtiskovou přípravu. Dáváme si záležet na kreativitě a nápadu, který je posléze vizualizován v našich grafických výstupech.

Nabízíme profesionalitu, spolehlivost, osobní přístup i rozumné ceny.

OTEVŘETE DVEŘE
NEJVYŠŠÍ CENĚ
ZA VAŠI NEMOVITOST

Odhad nemovitosti zdarma
Dědické řízení

+420 724 144 844

jana@janasmidovareality.cz

www.janasmidovareality.cz